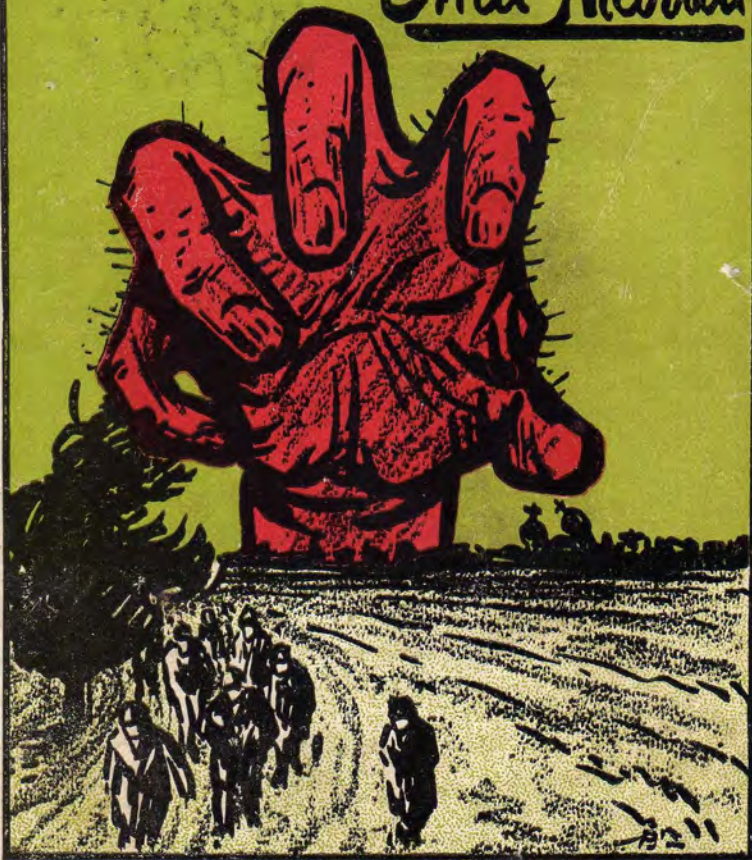

290

ROMÂNII ÎN .GHIARELE
BOLŢEVICILOR

de
Emil Nicolau

BUGUREŞTI. — EDITURA LIBRĂRIEI H. STEINBERG. — 1919

PREŢUL : LEI 4. -

290

EMIL NICOLAU

ROMÂNII

IN

GHIARELE BOLŢEVICILOR

— LOCRURI VĂZUTE ŞI TRĂITE ÎN RUSIA —

BUGUREŞTI

EDITOR H. STEINBERG, LIBRAR

94, STR. LIPSCANI, 94

1919

Revoluționari sau ce?

Imi aștern aci amintirile dureroase, trăite zi cu zi, ceas cu ceas, în cari se oglindesc cinstit grozăviile și torturile, îndurate de către Românii din Odessa din partea lui Racovski și bandei sale de răufăcători, căreia dânsul îi dăduse porecla de partid socialist-revoluționar.

Ori cât de statornicită ar fi în public sinceritatea mea de scriitor, mă tem că unii dintre cetitorii acestei cărți ar putea pune la îndoială temeinicia faptelor ce povestesc aci, într'atât de monstruoase ar putea să le pară și cu neputință de a fi fost făptuite în vremurile noastre.

Acestora le voi opune mărturia Românilor din Odessa, a celor cari au avuț de

suferit calvarul ce li-a fost impus de către Racovski și ai săi, precum și a celor ce au urmărit din depărare, de unde s'au putut refugia, peripețiile acestei triste odysee.

Și ce nu s'a putut făptui în Russia „liberă“, din clipa în care sufletul revoluțiunii și al anarhiei a întunecat mințile fiilor acestei nefericite țări?

Ori cât de părtășe a fost însă revoluția rusă la suferințele românilor refugiați în Odessa, adevărații lor căuzași sunt tot Racovski și vrednicii săi apostoli Gheorghiu zis Bujor, avocat din București și primul redactor al ziarului „Lupta“, avocatul Nicolau, doctor în drept, care nu-mi dau seamă cum s'a alăturat acestei bande și ziaristul Dicescu, care semna odinioară la „Adevărul“, în rubrica faptelor diverse sub pseudonimul *Dik*. Toți acești trei erau dezertori din armata română.

În jurul acestora forfota o armată de dezertori și de oameni primejdioși ordinei publice, cari n'au avut numai vina că au fugit din armata română ci și pe acea că s'au pus în slujba lui Racovski cu hotărârea de a ridica arma în potrivea patriei lor

și a resturna instituțiile fundamentale ale Statului român. În fruntea acestor dezertori Racovski a așezat ca conducători pe cei mai perversi dintr'ânsii, pe faimosul Popovici, pe care l'a instituit comandant al batalionului de dezertori-revoluționari, pe un alt Popovici, pe care l'a pus în fruntea marinarilor revoluționari români de pe vasul „Impăratul Traian“, pe Georgescu, Popa, Blumenfeld, dantist din Brăila, Buicovici, Max Goldstein, Kuppervaser, Kahane, Gheller și alții.

Cu așa șefi și cu scursori din armata Română și-a format Racovski batalionul său de o mie, cu care se pregătea — zicea el — să năvălească în România în clipa înfrângerii sale desăvârșite, să întroneze regimul anarhiei și teroarei bolșevice și să întroneze republica sub președenția sa. De fapt, așa zisele scopuri politice invocate de Racovski, erau doar pretexte spre a justifica în fața tovarășilor săi bolșevici, actele de jaf ce avea să le săvârșească mai târziu împotriva românilor ce se adăposteau în Rusia de sud. El mai simțea nevoia că convingă pe sprijinatorii săi din Petrograd, că Românii din

Odessa conspiră în potruva democrației rusești, că România oficială dușmănește Rusia și că a trimis aci agenți provocatori ca să lupte în potruva principiilor ei revoluționare. În potruva acestor „conspiratori” și „spioni” el, Racovski, ca unul ce i cunoștea de aproape, avea să întreprindă o luptă de exterminare, — zicea tot el — și avea nevoie de o armată strânsă dinrândurile vrăjmașilor „oligarhiei” române, ca să poată combate și înlătura noua primejdie (!) ce s'a abătut asupra Rusiei „libere”. Iar pentru întreținerea acestei armate îi trebuiau mijloace bănești, pe cari bolșevicii aveau să i le procure, înlesnindu-i mijloacele de furtișag și jaf.

Iată, dar, care a fost pretextul găsit de Racovski pentru alcătuirea batalionului său de voluntari-revoluționari, în ajutorul căruia a agonisit grabnic, prin jaf, o avere personală de peste 30 milioane ruble, afară de partea însemnată de câștig ce au agonisit-o vrednicii săi tovarăși Gheorghiu zis Bujor și ceilalți.

Cât despre actele de eroism (!) săvârșite de acest batalion, e destul să menționez

că o singură dată când s'a încercat Racovski să trimeată vre-o 360 dintre ostașii lui pe câmpul de luptă, la Sobodka, alături de armatele bolșevice, ca să lupte în potruva unităților germane și austriace, mai toți acești 360 de „garibaldiieni” au fost puși pe fugă și apoi s'au predat.

Dar dacă dezertorii lui Racovski s'au prefăcut în iepuri de hotare când au simțit mirosul prafului de pușcă, atunci însă când au avut să-și arate însușirile lor în arta brigandajului, o! atunci au fost vrednici de așteptarea ce o puneă șeful lor într'ânșii.

Dar, să las mai bine faptelor să vorbească, căci ele sunt mai elocvente decât comentariile pe cari s'ar putea crede că le fac sub impresia chinurilor ce le-am îndurat personal de la Racovski și banda sa.

Devastarea ziarului „Vestitorul“.

Incep cu acest capitol, fiindcă cu confiscarea „Vestitorului“ și cu prigonirea mea începe acțiunea răufăcătoare a lui Racovski în privirea Românilor din Odessa.

Racovski și-a dat seama că ziarul meu „Vestitorul“ îi încurcă planurile, fiind un ziar care avea menirea să explice opiniei publice din Rusia de Sud, interesele românilor în legătură cu evenimentele ce s'au scurs, urmărind să mai facă dovadă că alimentarea Moldovei din partea Rusiei era de fapt o datorie, iar nu un act de bunăvoință. „Vestitorul“ mai intenționa să scoată la iveală că România nu urmărește scopuri vrăjmașe și de cucerire față de Rusia, prin

trimiterea armatelor ei în Basarabia, ci numai asigurarea intereselor ei vitale.

Din primul moment când am pus piciorul în Odessa, prin luna Septembrie 1917 am simțit că lupta va fi foarte grea; Racovski și dezertorii din jurul său au pregătit acolo un teren vrăjmaș în contra României, având tot interesul să explice de ce au pornit cu vrăjmașie în privirea țării lor și de ce i-au trecut pe furis hotarul, cu arma ridicată în privirea ei. Și au trebuit să se dea drept victime ale nedreptății claselor dirijuitoare din România și drept răsvrățiți în contra formei de guvernământ dintr'ânsa, ca să aibă o scuză a crimei lor. Astfel au reușit să câștige din partea lor compătimirea și sprijinul revoluției rusești.

Cu toate greutatele ce mi stăteau în cale, cu ajutorul și altor colegi m'am hotărât să risipesc curentele neprielnice ce se îngrămădeau în jurul reputației și intereselor vitale ale țării mele. Și eram pe cale să le înving, când curentele anarhice din ținuturile depărtate ale Rusiei s'au întins vertiginos și asupra acestei părți a Ucrainei de astăzi, zădărnici astfel, într'o clipă

roadele muncii ce am depus-o spre acest sfârșit.

*

În ziua de 8 Ianuarie (st. v), apărea o știre în ziarele rusești din Odessa — chiar în cele mai acreditate — că România a declarat război Rusiei, că armatele române au pătruns în unele puncte din Basarabia și că raporturile diplomatice dintre aceste două țări au fost rupte.

De la apariția „Vestitorului“ în Odessa, adesea am avut de luptat în potrivea unor asemenea știri ce erau inspirate din cercurile lui Racovski, și deseori am reușit să le reduc la justa lor valoare.

De astă dată, după apariția acestor știri în unele ziare rusești și în ziarul revoluționar român „Lupta“, elementul rus din Odessa s'a arătat fățiș ostil românilor de acolo: Pe străzi, ofițeri români erau bruscați și amenințați și le era cu neputință românilor să vorbească limba lor fără să fie întâmpinați cu cuvinte injurioase.

Am alergat dar îndată la cei ce erau în raport direct cu lumea oficială de la Iași,

unde am fost informat că acește știri au fost răspândite din aceleași cercuri ce vrăjmașau România și că intrarea armatelor române în Basarabia urmărea îndeplinirea angajamentelor de alimentare luate de Rusia oficială față de România.

Am scos imediat un supliment în limba rusă, ca și altă dată, pe care l'am distribuit gratuit publicului din Odessa, ceea ce a produs un efect imediat asupra opiniei publice.

Dar fapta mea exasperă în cel mai înalt grad pe Gheorgiu zis Bujor — pe atunci Racovski se afla încă la Petresburg — și'l hotără să dea „Vestitorului“ lovitura de grație, ca să nu le mai stea în cale, cu atât mai mult cu cât revoluționarii români se pregăteau să pună în practică planul urzit de Racovski.

În dimineața zilei de 10 Ianuarie mi s'a transmis de către reprezentantul guvernului român la Odessa, comunicatul guvernului nostru în această chestie, cu rugămintea de a'l însera în ziar. Prin acest comunicat se desmințea știrea că România ar fi declarat război Rusiei și se explica scopul

pentru care unități române au intrat în Basarabia.

Mă grăbesc să ajung la redacție, ca să dau la timp textul aceluia comunicat și în limba rusă, când, intrând acolo, mă găsesc în față a doi soldați ruși cari păzeau ușa administrației; ușa era deschisă, și văzui pe credinciosul meu Iosef, expeditorul ziarului, care 'mi făcea semne disperate și în cele din urmă mi-a zis pe românește :

— Cară-te.

Mirat de tonul familiar al subordonatului meu, de obicei atât de respectuos față de mine, îl întreb ce caută acolo sentinelele.

— Plecați repede de aci, îmi spuse el în grabă, oamenii lui Racovski operează în redacție și vor să vă aresteze.

Atunci pornesc afară stăpânindu-mă ca să nu par afectat, mă urc în trăsură cu care venisem și mă îndrept la otelul „Central“ unde 'și avea sediul misiunea română de alimentare și expun d-lui Georgescu, unul din conducătorii misiunii, cele ce se petrec la redacție. D-sa îmi recomandă

stăruitor să cer sprijin consulului român, d. Greceanu, singurul în drept de a-mi lua apărarea în mod oficial.

În vremea asta sosi la otel „Central“, într'un suflet, profesorul Massé, care mă înștiință că, mergând la redacția „Vestitorului“, a fost luat drept mine și arestat până ce a făcut dovadă cine e. În același timp sosi la otelul „Central“ bunul meu amic d. C. Protopopescu-Argeș, care mă vesti să nu mă duc pe la otel „Passage“, unde locuiam, fiind-că un agent al lui Racovski anume Mușetescu s'a prezentat familiei mele și a brutalizat pe soția și fiica mea, ca să-i spună unde mă aflu, și că a postat două santinele la ușa camerei mele, ca să fiu arestat când mă voi reîntoarce acasă. Mi-am dat seamă că nu mă pot reîntoarce nici acasă și, însoțit de d. Buracu, translator, m'am îndreptat spre consulat, situat în apropiere.

Când m'am prezentat d-lui Greceanu, bietul consul era cât pe ce să leșine de frică, și, cuprins de un tremur nervos, mă imploră să mă refugiez ori unde, căci dânsul nu mă poate proteja.

D. Erimia Mirzarian, student basarabean, care se afla de față la această scenă, mă sfătui să caut refugiu la administrația spitalelor românești din Odessa și m'a condus acolo, luându-și sarcina de a înștiința familia mea unde mă aflu.

Intr'adevăr, aci mi s'a dat o ospitalitate românească din partea excelenților noștri medici d. Karnabel, șeful spitalelor noastre din Odessa, Treilescu, Andronescu, Nanu George, Pileșcu și alții. Ei mi-au făgăduit protecție în potrivea lui Bujor și ospitalizare până ce va trece primejdia.

Soția mea, înștiințată unde mă aflu, veni să-mi aducă un cuvânt de mângâere și îmbărbătare, dar d. d-r. Karnabel îi recomandă să nu mai vie, ca să nu fie urmărită de persecutorii mei.

La orele 6 d. a., după ce s'a întunecat, d-nii medici Pileșcu și Andronescu, însoțiți de alți doi tineri medici, m'au încadrat între ei și m'au dus la spitalul militar român No. 2 din strada Portofrankoskaia, unde am fost internat în camera ofițerilor, sub un nume de împrumut.

În seara aceea apărea ultimul număr al

„Vestitorului“, confiscat de către agenții lui Gheorghiu zis Bujor, și vândut de către ei pe străzile Odesei.

Transformați în colportori de ziare, revoluționarii români, dezertorii, strigau cât îi ținea gura: „Moartea Vestitorului“ și arestarea directorului său.

Cu câte-va ore mai 'nainte, pe când eram fugărit, un furgon-automobil, însoțit de mai mulți dezertori — revoluționari români, îmbrăcați în uniforme rusești, s'a oprit în fața tipografiei unde se tipărea ziarul meu, în str. Contratenko No. 18, și agenții lui Racovski, din ordinul aceluiaș Bujor, au devastat tipografia și au luat cu ei marele depozit de hârtie ce'l aveam și litera care slujea la tipărirea „Vestitorului“, răpindu-mi și ultimul mijloc de existență.

Urmărit la spital.

Ospitalizat la spitalul militar No. 2, mai întâi am stat ascuns aci cinci zile, și tot timpul ofițerii noștri au căutat să mă facă să uit nedreptatea ce mi se făcea și captivitatea mea nemeritată.

De fapt, întru cât meritam persecuția revoluționarilor? Preocupat numai cu apărarea intereselor superioare ale țării mele, n'am scris în „Vestitorul“ nici un singur rând în potriva lor și politicei lor, eu n'am avut nici o atitudine în potriva acțiunii lor.

Și 'n tot timpul ăstor cinci zile am fost urmărit de agenții lui Bujor. În deosebi agentul Mușetescu, cel ce mă urmărise la mine acasă și a brutalizat pe soția și fiica

mea, a venit adesea la spital cu speranța că mă va surprinde și aresta în chip ilegal, fără vre-un mandat emanat de autoritățile ukraniene, — căci atunci Odessa era stăpânită tot de ukranieni — dar planurile sale au fost dejucate de bunii mei prieteni și protectori. Adesea a trebuit să caut refugiu în camera bunelor surori de caritate, atunci când persecutorii mei veneau în număr mare să mă aresteze.

Cum, însă, vizitele revoluționarilor români la spital deveneau tot mai asidui, ele urmărind și alt scop: să-și îngroașe rândurile prin înrolarea în batalionul lor ai bravilor noștri răniți de la cele trei spitale românești, ele au început să îngrijească pe medicii noștri.

Faimoșii Bujor și Nicolau, anunțând prima lor întrunire publică în Odessa și având nevoie de un auditor românesc, agenții lor cutreeră spitalele românești ca să convingă pe soldații noștri răniți să vină în număr cât de mare la acele întruniri.

Nici atitudinea energică a d-lor doctori Karnabel, Pilescu și Treilescu, nici părințeasca lor purtare față de răniți, nici re-

petatele refuzuri ale ostașilor români de a corespunde dorinței lui Bujor și c^{ia}, nimic n'a descurajat pe agenții acestora de la opera lor de prozeletism.

Văzându-mă în primejdie de a fi descoperit, a trebuit să interviu către soția mea, cu care eram în corespondență secretă, să-mi caute o altă ascunzătoare. Soția și fiica mea m'au înștiințat că sunt în căutarea unui alt refugiu, și chiar în seara aceea veni la spital D-na dr. Donescu spre a mă conduce și găzdui la d-sa acasă, în strada Chersonskaia. O trăsură cu coșul ridicat mă aștepta în fața spitalului, și aceea nobilă doamnă m'a condus la domiciliul ei. Ajunși aci, d-sa mi-a atras atenția :

— Priviți, nu vi se pare că omul acesta ne spionează?

Doamna Donescu avea dreptate, un individ pândise și urmărise pe soția și fiica mea când au eșit din otel și aștepta să vadă ce căutau ele acolo, pe înserate.

D-na Donescu intră cea d'întâi în casă, cu mare grijă; aci găsesc pe soția și fiica mea, care sunt foarte emoționate văzân-

du-mă, mai ales că se pare că eram foarte schimbat.

După câte-va clipe soția mea ghicind după atitudinea mea grija ce mă muncește, a trebuit să-i destăinuesc teama ce mi-o inspiră individul ce pândise în timpul intrării mele acolo; soția mea, alarmată și ea, mă sfătui să mă reîntorc la spital, și împreună cu fiica m'a condus din nou acolo.

Avusesem dreptate: N'a trecut nici o jumătate oră de la plecarea mea, când o gardă de patru marinari bolșevici, înarmați, pătrunse în domiciliul d-nei Donescu și mă reclamă stăruitor.

Și de astă dată am scăpat însă din mâinile prigonitorilor mei.

Bolșevicii și anarhiștii stăpâni pe Odessa

În ziua de 16 Ianuarie bolșevicii și anarhiștii pun stăpânire pe Odessa, după ce mai întâi au isgonit o parte din patrurile ukraniene ce păzeau orașul și după ce au fraternizat cu o însemnată parte din armatele ukraniene. În noaptea de 18 Ianuarie bombardamentul orașului, de pe vasele de război ce se aflau în rada Odesei, deveni înspăimântător, fără însă ca clădirile din oraș să sufere stricăciuni însemnate, de oarece marinarii de pe „Synoge” și „Almaz”, rămași fără ofițeri, nu știau să conducă tirul. Numai câte-va case din periferia orașului au suferit ușoare stricăciuni.

În ziua de 19 Ianuarie, îngrijorat peste măsură de soarta familiei mele, cu care

nu mai puteam corespunda din cauza lupțelor din oraș, mă hotărâsc să înfrunt ori ce primejdie și să mă duc la otelul unde locuiam. La fie ce pas întâlnesc patrurile de marinari cari opreau pe călători ca să vadă dacă nu sunt „vrăjmași ai revoluției ruse”. Nu știu cărei fericite întâmplări datoriez că m'am putut strecura neobservat printre aceste patrurile și să ajung nesupărat la otelul meu, în fața căruia era postată o numeroasă patrulă de marinari bolșevici. Trec printre ei cu îndrăzneală și cu un sânge rece ce mi l'a împus împrejurările și ajung la etajul al 3-lea, unde locuiam. Soția și fiica mea mă primesc cu strigăte de groază, din cauza primejdiei ce o înfruntasem.

Două ore mai târziu, pe când stam la masă, în camera otelului împreună cu deputatul Vălsănescu și un ofițer francez, luptele de stradă au reînceput, deși se fixase un armistițiu de 24 ore. Pe piața Sobrației, situată în fața otelului „Passage”, mitralierele răsunașu asurzitor. Noi nu puteam ști ce se petrece afară, căci ordin fusese dat ca obloanele de la toate casele să fie

ermetic închise, sub amenințare de pedepse grave și chiar de moarte pentru contravenienți; așa încât Odessenii erau nevoiți să stea în întuneric, ne având voie să aprindă decât un singur bek electric.

Un ceas în urmă, pe când luptele pe stradă continuau, patrulare de marinari au pătruns în otel și au început cercetări din cameră în cameră, spre a găsi arme la călători. Ne știind despre ce e vorba și crezând că urmărirea mea continuă, m'am ascuns în dosul unui paravan ce mi ascundea patul. Manevra aceasta a reușit, căci marinarii văzând în cameră două femei singure, au renunțat la ori ce percheziție, — și s'au făcut nu mai puțin de 14 percheziții în acea zi.

În ziua de 20 Ianuarie, Bolșevicii devin stăpâni pe orașul Odessa. Liniștea se restabilește relativ, viața normală începe să-și ia cursul: numai noaptea se mai auzeau din când în când focuri de pușcă și de mitralieră, dar asta era floare la ureche pe lângă ceea ce fusese în zilele precedente. Totul ar fi decurs în mod firesc din acea

zi în Odessa, dacă Muraviev și Racovski, acești doi demoni ai revoluției ruse n'ar fi hotărât să înceapă acolo operațiile lor rău făcătoare, spre îmbogățirea lor personală.

In fața tribunalului revoluționar-anarhist

În noaptea de 22 Ianuarie 1918, pe la orele 2, cineva bate la ușa camerei mele dela otel „Passage“, și mă trezește din somn. Deschid și mă găsesc în fața amicului C. Protopopescu-Argeș, care mă vesti că anarhiștii au făcut o descindere și cercetează actele călătorilor români.

Zece minute mai târziu, d. Vălsănescu pe atunci deputat de Argeș, bătându la ușa și-mi strigă :

— Nicolaule, îmbracă-te, toți români vom fi arestați. Arestările au început dela etajul I al hotelului, — noi locuim la al treilea.

Pe la orele 3, după o așteptare înfrigurată de o oră, o bătaie puternică de pat

de pușcă răsună la ușa camerei mele. Deși fusesem prevenit de vizita ce mă aștepta, m'am dat îndărât cu groază când s'a deschis ușa vertiginos și apărură în cadrul ei mai mulți indivizi cu revolverele și țevile puștelor întinse spre mine. Soția și fata mea, cari se găseau cu mine în camera mea de culcare, prevenite de mine de ce eră să mi se întâmple, au scos țipete de groază când au văzut pe șeful acelei bande, — am aflat mai târziu că eră căpitan, că se numea Kabac și că eră șeful siguranței bolșevice din Odessa — că înaintează spre mine și-mi lipește țeava revolverului de tâmplă, strigându-mi cu un glas răgușit și pe franțuzește :

— Te numești Emil Nicolau ?

— Da.

— Ai arme la tine ?

— Nu, domnule.

— Pe onoarea ta ?

— Pe onoarea mea.

— Bine, îmbracă-te grabnic și urmează santinela; ești arestat în numele revoluției rusești.

N'am întrebat pentru ce vină eram arestat, o știam dela prima mea arestare. Eram

învinuit nu mai puțin decât de spionaj și conspirație în contra revoluțiunei rusești. De fapt Racovsky uneltise dela Petrograd arestarea mea, fiindcă l'am demascât în fața lui Kerensky și Miliuukof cu un an înainte când mă aflam acolo, așa că a trebuit să fugă în Suedia, și fiindcă acum prin „Vestitorul“, ziarul ruso-român ce-l scoteam la Odessa, îi zădărnisisem multă vreme intrigile în potriua statului român.

Santinela m'a împins brusc afară din cameră, pe când recomandam soției și copi-lei mele să fie demne în fața vrăjmașilor noștri.

Ajuns la vestibulul hotelului, m'am găsit în tovărășia tuturor românilor dela hotel „Passage“, ceeace mă linișți într-o câtva văzând că de astă dată nu sunt arestat singur.

Printre tovarășii mei de captivitate disting pe d-nii Cociaș, vice-președinte al Senatului; Ion Boceanu, senator; Bucur Spirescu, deputat; Dorel Dumitrescu, profesor universitar; Gheorghiu, proprietar din Prahova; colonel dr. Niculescu; C. Congopol, confratele dela „România“; Munteanu, proprietar; Emil Nițescu, inspector la căile fe-

rate; inginerii Gabrielescu și Popovici, dr. Aurel Candrea, profesor; C. Protopopescu-Argeș, secretar la Senat și alții.

Eșind în stradă, înconjurați de o puternică patrulă, ni se dă ordin mai întâi să mergem la dreapta, dar îndată un fluierat strident dă semnalul opririi.

În jurul nostru e un întuneric adânc și viforul urlă prevestitor a rău.

De odată se aude o comandă:

— Nazat y na leva (înapoi și la stânga).

Și pornim în direcțiunea indicată, până ce am ajuns în fața unei clădiri mărețe. O poartă de fier se deschide înaintea noastră și suntem introduși într'o curte îngustă, înconjurată de ziduri înalte cari ne par sinistre.

Atunci, unul din paznicii noștri, un individ îmbrăcat într'o uniformă zdrențeroasă, jumătate militărește și jumătate civil, se rezemă de pușcă și începù să ne vorbească pe franțuzește:

— Cetățeni, noi suntem anarhiști, căci de fapt anarhiștii sunt astăzi stăpânii Rușiei de sud.

Cuvântul anarhist, rostit la o așa oră și în acel cadru, ne înfioră.

Și anarhistul continuă cuvântarea sa :

— Cuvântul anarhist e sinonim cu cuvintele: civilizație și progres, căci noi respingem cu indignare crima și asasinatul. Dar România ne-a declarat război, prin urmare vă socotim drept vrăjmași ai Rusiei. Și de aceea aveți să răspundeți de faptele voastre în fața tribunalului revoluționar-anarhist.

Urcăm două etaje și ne găsim într'un enorm salon adâncit în penumbră. Ni se ordonă să luăm loc pe niște scaune așezate în fundul salonului.

De îndată distingem în cealaltă extremitate a acelei vaste camere o societate interlopă, care ne amintește tablourile de pe timpul teroarei de sub revoluția franceză. Se aflau adunați acolo, așezați la mese, bărbați și femei cari-și sfârșeau ospățul. În jurul unor mese soioase stau mai mulți marinari și soldați, îmbrăcați în uniforme zdrențeroase, cu pantaloni de dril deși termometrul arată 17 grade sub zero, având atârnat de gât, cu șnururi de frânghie, iatagane de diferite calibre și forme. Se aflau în jurul

acelor mese și femei îmbrăcate cu rochii scurte și decoltate, adică mai mult desbrăcate decât îmbrăcate, și cari purtau, toate, părul tuns bărbătește și cu breton pe frunte. Femeile acelea erau provocătoare față de cei din jurul lor și mai toate țineau țigări aprinse pe marginile buzelor, având atitudini cari le făceau să pară corupte, chiar dacă n'ar fi fost; iar pe fețele lor livide se citea sărăcia sângelui și desfrăul, produsul libertății dusă la exces, care e sinonimă cu prostituția benevolă.

Sentinelele ce ne păzeau le dedeau explicațiuni despre noi numindu-ne „Rumenski burzui“ (burghezi români), și vorbeau între ei de preferință în limbele franceză și engleză, căci mai toți aceia erau anarhiști ruși refugiați pe timpul țarismului în Franța, Anglia și America, cari, reîntorși acum în Rusia revoluționară, voiau să recolteze pe urmele anarhiei ce domnea acum într'ânsa.

Priveam cu mare interes acel tablou de decadentă care mă ducea cu gândul mai îndărăt cu 125 de ani în istoria lumii, când ușa din fund s'a deschis și au apărut alți arestați români, pe cari nu i-am putut dis-

tinge decât atunci când un anarhist a întors butonul electric și ilumina feeric salonul unde ne aflam.

Nouii veniți erau d-nii Gr. Procopiu, senator, Zamfir Filoti, deputat, Ion Stănculeanu, deputat, colonel Popescu, Lucasievici, fost senator și pe atunci consul al României în Basarabia, Ștefan Belu, prefect, general Hepites, Pangăl, director al ziarului „La Roumanie”, Stern și mulți alții.

Îndată după intrarea nouilor veniți, apărură în salon un domn distins ca înfățișare și îmbrăcat într'o redingotă ireproșabilă, care ni se adresă într'o franțuzească impecabilă.

— Cetățeni, înainte de a vă înfățișa în fața noastră, voesc să știu dacă pe timpul perchiziției ce vi s'a făcut acasă și fiind conduși aci n'ați fost victime vre-unei agresiuni din partea celor însărcinați cu paza d-stră, căci în cazul acesta vom pedepsi cu cea mai mare asprime pe paznicii d-stră, cari au contravenit ordinelor noastre.

Răspunsul nostru fiind negativ, parlamentarii români au fost chemați să se prezinte înaintea tribunalului anarhist, spre a fi judecați de învinovățirea ce li se aducea ca

și celorlalți arestați, că sunt spioni și conspiră în contra ordinii (!) din Rusia.

Pe când ne așteptam rându-l ca să fim judecați, femeile anarhiste ne-au servit ceaiul în mod cu totul gratuit.

Dar văzând că se fac orele 6 dimineața și că parlamentarii noștri n'au ieșit dela tribunalul revoluționar, am început să fim îngrijați de soarta lor și de a noastră. Câtiva dintre noi s'au hotărât atunci, sub pretext că vor să meargă la closet, în vecinătatea sălei de ședințe a tribunalului, să cerceteze care e soarta parlamentarilor noștri. Întorcându-se ei ne-au spus că au văzut pe reprezentanții națiunii române, senatori și deputați, stând întinși și moșăind pe niște fotolii comode, pe când cei 6 judecători și președintele lor inginerul Hanman, cetățean francez și inginer de mine la Paris, se ospătau din belșug, de oarece aveau o foame de lupi.

Peste o jumătate de oră, adică la 6 și jumătate parlamentarii români, găsiți nevinovați, au fost puși în libertate și ne veni rându-l să fim judecați.

Din hârtiile ce ni s'au confiscat și din

acuzarea ce ni s'a adus nereeșind nici o vină în potrive noastră, tribunalul revoluționar ne-a achitat, iar mie, ca intelectual și ziarist — se vede că și acolo exista „tirania presei“ mi-a dat grija să fiu călăuza celor 20 români puși pe lista ce mi s'a dat și cari nu trebuiau să părăsească Odessa.

Cu acele permise în mână și cu încredințarea ce ni s'a dat că nu avem nimic de îndurat în viitor, ne-am întors dimineața la hotel. N'am putut prevedea că abia atunci va începe șirul suferințelor și că Racovski, venind dela Petrograd, avea să înceapă groaznica sa răzbunare în potrive tuturor adevăraților români, din Odessa.

Arestații pe vaporul „Sinope“

Supranumit „Teroarea Mării Negre“

Când sosi Racovski în Odessa, pe la finele lunii Ianuarie 1918, venind acolo cu scrisori de acreditare dela Trotzki și Lenin, noi, românii din Odessa am prevăzut că vom avea de suferit pe urma atotputerniciei ce i s'a dat în Rusia de sud, dar nici odată n'am crezut că spiritul său va fi atât de inventiv în torturi și crime față de cei ce-l numise până eri compatrioții săi.

În noaptea de 28 Ianuarie, adică 5 zile după ce am fost achitați și eliberați de tribunalul revoluționar-anarhist, tot pe la orele 2 din noapte, am fost arestat de acelaș căpitan Kabac, dar de astă dată cu

un aparat de forțe mult mai puternic și cu forme mult mai sălbatice.

Am fost deșteptat cu o lovitură puternică dată cu o crosă de revolver în ușa camerei mele de la hotel. Când am deschis ușa m'am găsit în fața țevilor revolverilor lui Kabak și a femeii anarhiste Nina Marcovici, pe când șeșese soldați ruși navăleau în cameră, ca și cum ar fi fost vorba să cucerească o cetate. Kabac a început să-mi facă o perchezitie în garderob și geamantane, pe când anarhista Nina îmi confisca actele ce le aveam pe birou.

Pe când mă îmbrăcam, căpitanul Kabak veni spre mine, îmi lipi țeava revolverului de tâmplă și-mi strigă pe un ton aspru:

— Unde stă cu casa prefectul Georgescu? (E vorba de actualul secretar general dela interne).

Am răspuns că nu știu. Atunci Kabak, furios, îmi strigă:

— Imbracă-te în grabă și du-te jos, la biroul hotelului.

Ajuns jos m'am găsit mai întâi singur, ceeace mă făcu să cred că voi fi arestat iarăși singur; dar în curând au început să

vie, pe rând, și ceilalți români din hotel, d-nii: Gheorghiu, Dorel Dumitrescu, Coceaș, C. Protopopescu-Argeș care a fost ridicat din pat deși bolnav, Bucur Spirescu, Paul, deputat, Boceanu, un copilandru de 17 ani, Emil Nițescu-Synope, Munteanu, confratele Costică Gongopol, Muntenescu, Șerbănescu și Ștefănescu-Brăila. După ce am fost introduși în biroul hotelului, păziți de o gardă de dezertori români, Kabac și Nina au plecat să opereze alte arestări.

E interesant să se știe că în ajunul arestării noastre, d-nii Ionaș Grădișteanu și deputatul Iunian au plecat la Iași pentru a aplană conflictul dintre Rusia și guvernul român, în urma unei înțelegeri avută cu Rumcerodul din Odessa.

Și pe când anarhiști plecaseră să vâneze alți români, familiile celorlalți arestați dela hotelul nostru—„Passage”—au fost trimise la etajul al treilea, în camera ocupată de familia mea, după ce li s'au luat cheile dela camerile lor. Pretextau bolșevicii că trebuie să facă perchiziții în tihnă ca să găsească actele „compromițătoare”.

Perchiziție?! Intr'adevăr au făcut-o după

sistemul faimosului Racovski: A doua zi fiecare din familiile percheziționate au constatat lipsa unor obiecte de valoare: bijuterii, blănuri, haine, lenjerie și bani. Din seara aceea avea să intre în vigoare pactul încheiat între Racovscki și anarhiști, un pact de brigandaj.

La orele 8 dimineața după ce mai toată noaptea am fost ținuți în picioare, cei 16 arestați români am fost urcați într'un camion automobil sanitar deschis și îndreptate spre vasul „Synope“, supranumit teroarea mării Negre“ din cauza că toți ofițerii de pe acest vas uriaș de război și-au găsit moartea în fundul mării fiind uciși de către marinari.

Pe tot drumul străbătut de automobilul ce ne ducea spre vasul „Synope“, mulțimea ne-a primit cu fluerături și huiduieli, socotindu-ne drept vrăjmași ai Rusiei revoluționare. În momentul când am ajuns la „Synope“, un automobil elegant depunea pe chei pe d-nii Nestor Cincu și Cănanău, arestați ca și noi.

Rămăsesem în așteptare pe chei, pe un frig siberian, pe când comisarul anarhist

Ciorney parlamenta cu comitetul marinariilor de pe vas ca să fim primiți acolo. La început acel comitet se opunea să ne primească, de oarece cunoștea foarte bine reputația de sălbăticie a marinariilor săi. S'a temut că am fi putut avea soarta ofițerilor ce comandaseră odinioară acel vas de război, cari, și-au sfârșit viața în fundul mării, fiind aruncați vii în mare cu câte o piatră legată de picior.

Câteva zile după arestarea noastră pe „Synope“, întrebând pe un marinariu dacă mai sunt ofițeri pe acel vas, el ne-a răspuns foarte flegmatic:

— Mai sunt trei, cari au iubit libertatea; ceilalți și-au găsit de mult moartea în fundul mării.

După lungi parlamentări, comisarul Ciorney, ne-a invitat să ne urcăm pe bordul vasului. Aci am fost luați în primire de către președintele comitetului mateloților și conduși în adâncimile vaporului, în așa zisa infirmerie, luminată zi și noapte de un singur bec electric. Nu se aflau acolo decât opt paturi înguste și noi eram 18 arestați.

Obosiți de o noapte întreagă de veghere, de neodihnă și emoțiune, ne-am aruncat pe paturile ce ni se ofereau îngrămădindu-ne unul lângă altul.

Deșteptându-ne după câteva ore de somn agitat, ni se spune că nu ni se va da nimic de mâncare în ziua aceea, de oarece n'am fost puși încă la porție. Ne-am resemnat — și cine dintre noi se gândea la mâncare? — când intră în cabină un marinar care ne-a aruncat pe masa din mijloc un lighean murdar cu borș și câteva linguri de lemn. Nimeni dintre noi nu s'a încercat să mănânce din acel lighean; mai târziu ne-am deprins și cu „vesela” acea, și găseam borșul dintr'însa delicios.

Intr'un ungher ascuns al cabinei întunecoase care ne slujise de pușcărie, am găsit din primul moment un individ întins pe un pat care avea o înfățișare stranie. După ce ne-am deșteptat din primul nostru somn acel individ eși din ascunzătoarea sa și se încercă să intre de vorbă cu noi. Ne spunea că nu vorbește decât limba engleză. D-l profesor universitar Dorel Dumitrescu, care vorbea această limbă, intră în vorbă cu el

și află că dânsul e ziarist american și că se află arestat acolo fiindcă a trimis ziarului său corespondențe protivnice bolșevicilor.

Mai târziu însă am aflat că acest pretins ziarist nu era decât un anarhist rus primejdios numit Ref, refugiat în America pe timpul țarismului și că, reîntors în Rusia după izbucnirea revoluției, a ucis pe un general rus. Dânsul fusese ascuns acolo de marinari, în așteptarea consolidării puterii bolșevice în Odessa.

Indurerați de soarta noastră, flămânzi, îngrijorați de ce ne așteaptă pe ziua de mâine în vremurile acelea când viața individului nu prețuia nimic pentru bolșevici, ne-am culcat de vreme, lipiți unii de alții, ca un cârd de păsări în vreme de furtună și de primejdie. Cum paturile erau insuficiente să ne ajungă tuturor, ne-am culcat pe rând, îmbrăcați, pe când cei ce nu aveau culcuș își pierdeau vremea în comentarii asupra soartei noastre, pufăind din țigări. Și fuman! și fuman! Am ajuns să fumez 100 de țigări zi și noapte.

Pe la orele 2 din noapte am fost deștep-

tați de sentinele, căci comisarul Ciorney și anarhista Nina, au venit să ne inspecteze și să ne aducă câte o vorbă de consolare de la ai noștri de acasă.

Ciorney care se pretindea doctor în drept de la Paris și autor dramatic, se arăta une ori prietenos cu noi. Cât despre anarhista Nina, o femeie cu exterior simpatic, ea a fost crudă cu noi numai în clipa când ne-a arestat lipindu-ne țeava revolverului ei de tâmplă, dar după asta ne-a manifestat o vie simpatie și compătimire. Instinctul ei de femeie, o făcea să aibă milă de victimele lui Racovski, și să înțeleagă că suntem nevinovați.

Numai când veneau să ne viziteze aghiotanții lui Racovski, avocații Bujor, Nicolau, Kuperyasser și ceilalți dezertori, atunci simțeam vrăjmășia neîmpăcată a acestor indivizi ce ne-au fost călăi nemiloși, cruzi, fiare cu înfățișare de oameni. Acești mizerabili strecurau în sufletele noastre neliniștea și durerea prin știrile ce le aduceau din afară, ca să ne facă să suferim nu numai fiziceste dar inspirându-ne îngrijorare pentru soarta familiilor noastre.

A doua zi, 30 Ianuarie, președintele comitetului de marinari ne-a permis să ne plimbăm pe covertă. Când am eșit la lumină, din cercul de întuneric în care stătușem adânciți, multă vreme ochii noștri nu s'au putut deprinde cu lumina zilei.

Primul marinar ce ne-a întâmpinat era un rus din Basarabia, care, pretinzându-se român, ne adresă cuvinte injurioase și amenințări.

— Avem să vă turnăm câte 2 gloanțe în gât la fiecare din voi, ne strigă el într'o românească scâlciată.

În zilele următoare am legat prietenie cu câțiva din marinari cari aveau milă de soarta noastră și își exprimau compătimirea față de noi. Puțini mai erau aceia cari ne priveau cu ochi de vrăjmășie, iar comitetul vasului începu să ne fie binevoitor, ceea ce ne hotărâ să-i facem o adresă de mulțumire.

Dar mizerabilul Racovski veghea ca să nu ne bucurăm multă vreme de acel regim care, deși riguros, se prefăcu echitabil în favoarea noastră. Așa că, în ziua a 7-a a deținerii noastre pe „Sinope“, pe

când ne făceam obișnuita plimbare pe bord, comisărul Ciorney veni și ne anunță că s'a găsit pentru noi un alt loc unde să fim internați, mai potrivit cu situația noastră, spunea el.

Ne luăm rămas bun de la mateloții de pe „Synope“, ne urcăm într'un „canou“ automobil și ne îndreptăm spre vasul „Alexis“ unde ni se rezerva regimul de teroare și tortură iscodit din mintea veneticului Racovsky.

Puțin timp însă după ce vapoarașul în care fusesem imbarcați se depărta de „Synope“, motorul său se strică și am rămas în mijlocul mării, fără să putem înainta. Din depărtare se auzeau focuri de pușcă a căror țintă eram noi, „burjuii“ români. A trebuit ca Ciorney, care se temea și de viața sa, să se ridice în picioare și să fluture în aer o batistă albă, semn că în barca aceea se află „tovarăși“.

În fine, cu ajutorul unui remorcher suntem acostati de un șlep alăturat de „Alexis“. Cu sforțări acrobatice ne urcăm pe șlep, primejduiți fiind la tot momentul să cădem în mare, și apoi sărim pe „Alexis“ — zic

sărim, fiindcă între șlep și „Alexis“ era o deschizătură mare, o prăpastie, gata să ne înghită. D. Nestor Cincu neputând să sară cu ușurință, a căzut în genunchi pe marginea vasului, fiind primejduit să cadă în mare, dacă nu-i sărea într'ajutor un soldat român, arestat ca și noi.

De aci începe calvarul nostru. Aci, pe „Alexis“ își face apariție pentru prima oară Racovsky vrăjmașul României și al tuturor românilor.

Chinurile noastre pe vaporul „Alexis“

Iată-ne pe vaporul „Alexis“, odinioară vas de mare importanță pe Marea Neagră ca lux și capacitate și care a fost deteriorat de urgia bolșevică.

Când am intrat pe acest vas, dezertorii cari formau „batalionul“ lui Racovsky, unii dintr'înșii criminali condamnați de justiția fostului regim rus la munca silnică și eliberați de Racovsky, din temnița „Odeski Türme“, cea mai mare temniță din oraș, ne primesc cu cuvinte injurioase, care ne vestesc ce ne așteaptă acolo.

Apoi, așezați la rând în fața unei cabine în care se găsea comisarul Ciorney, proclamat pentru trebuință comisar al vasului,

am fost introduși pe rând și perchiziționați, luându-ni-se sumele de bani ce le aveam asupra noastră. Unii dintre noi aveam asupra lor tot avutul lor cu care venise în Rusia, lăsându-se fiecăruia doar 40 de ruble, pentru a-și putea procura hrana zilnică.

Trebue să mărturisesc că comisarul Ciorney a făcut o excepție pentru mine lăsându-mi suma de 300 ruble ce a găsit-o asupra mea, spunându-mi că știe că sunt om sărac și intelectual, cu atât mai mult — spunea el — cu cât n'am fost găsit figurând pe lista ziaristilor cari au primit subsidii dela ministerul de externe din Petrograd.

După ce am fost astfel perchiziționați de Ciorney, am fost introduși, unul câte unul, în salonul de clasa a II-a al vaporului, care purta mărturia devastării bolșevice.

Cum intru acolo, zăresc în fundul salonului, stând în picioare și înconjurat de numeroși români arestați și pazit de aproape de santinele, pe faimosul Racovsky care se tocmea cu cei arestați de el ce sumă să-i dea ca să fie eliberați.

În clipa când am pășit acolo, Racovsky

tocmai teroriza pe d. colonel Popescu să-i dea suma de trei milioane lei, banii comisiunii franco-române de alimentare, cari au fost depuși în mâinile consulilor Spaniei și Greciei. Colonelul Popescu îngrozit, a dat făgăduința că va da lui Racovsky aceeașă sumă.

Cu acest sistem de teroare Racovsky a reușit să spolieze sumele găsite la domiciliul d-lor Coceaș, vice-președintele Senatului, C. Protopopescu-Argeș, secretarul Senatului și alți.

Solicitând de la Racovsky o întrevvedere acesta îmi strigă :

— *D-ta ai să fii pedepsit fără cruțare, pentru tot ce ai scris în potrioa mea în ziarele din Petrograd și de la Iași; — eu am procurat marelui ziarist rus Burzeff, dovezile atitudinii lui Racovsky pe timpul neutralității României, în urma căreia campanii el a trebuit să plece în Suedia — și pentru chipul cum ai sprijinit oligarhia română în Vestitorul, aci, în Odesa. Și vei fi pedepsit tocmai fiindcă ai scris din convingere.*

Mizerabilul mă învinovăța de fapte cari

constituiau pentru mine un titlu de onoare, de oarece am sprijinit în „Vestitorul“ interesele superioare ale țării mele, în momente atât de grave.

Mi-am dat atunci seama că sunt pierdut și că voi fi obiectul răzbunării celei mai crâncene din partea acestui aventurier internațional.

Printre cei arestați acolo se mai aflau d-nii general Vivescu, general Crăiniceanu, general Hepites, comandorul Pantazzi, care a venit să se predea singur, dovedind cavalerismul cel mai desevărsit, cum a fost al detențiunii sale, — Georgescu-Caliacra, colonel dr. Niculescu, colonel Popescu, Ștefan Bellu, Paul, Gigi Petcu, George Caranfil, bancherul Bercovici (tânărul), Grigore Procopiu, Nunucă Protopopescu, Pangal, Al. Mărăscu și alți români.

Regimul la care am fost supuși eră odios: N'aveam voie să eșim pe covertă, la aer liber, dezertorii ne insultau și bruscau; dormeam în cabinele vasului ținute într'o mizerie de nedescris, pe niște saltele murdare de pae, întinse pe scânduri; păduchii

de lemn forfoteau, în cât somnul nostru eră o adevărată tortură.

Din ordinul „tovarășilor“ Racovsky, Bujor, Kupferwasser, etc., eram puși la corvoadele cele mai umilitoare. Noi măturam vasul, noi aduceam apă pentru bucătărie și mateloți, noi curățam privățile primitive, pe cari „tovarășii“ aveau grija să le murdărească cât mai mult, ca să avem cât mai mult de lucru.

Și numai ce-i auzcai strigând pe un ton poruncitor :

— Ei, tovarășe general sau tovarășe Nicolau, vino, că a mai rămas de curățat o privată :

Și vegheau cu asprime și râzînd cu satisfacția fiindcă puteau să ne umilească în așa chip.

Noapțile eram treziți din somn de ei, atunci când reușeam să ațipim, ca să-și satisfacă plăcerea de a ne tortura.

Intr'o noapte, pe la orele 2, mizerabilul Kupferwasser, însoțit de mai mulți anarhiști, veni și ne ordonă să ne urcăm sus în așa zisul salon. Acolo am fost supuși unei perchizițiuni corporale cât se poate

mai minuțioasă. Indivizii aceia ne-au căutat pretutindeni, luându-ne banii, ceasornicele, tabacherele, până și inelele de logodnă din degete.

Iar comandantul le striga :

— Cine va opri asupra-i mai mult decât o rublă, va fi împușcat îndată pe coverta vasului!

Singura noastră bucurie în mijlocul torturilor și chinurilor ce le înduram eră când puteam veni în contact cu nefericitele noastre familii, o oră pe zi, în asistența acelor fiare care stau de față, și cu condiția ca convorbirea noastră să fie făcută în gura mare și numai în românește. Ei bine, două zile după arestarea noastră pe „Alexis“ bolșevicii au găsit un pretext ca să ne răpească și această bucurie.

Acî pe *Alexis*, șase dintre noi am scăpat de moarte ca prin minune.

În ajun un torpilor rus a acostat lângă „Alexis“. În seara de 30 Ianuarie zece mateloți de pe acel torpilor s'au prezentat lui Ciorney și i-au cerut să le predea șase dintre noi, fiindcă trebuie să-i împuște în schimbul bolșevicilor ce ziceau ei că au

fost uciși la Chișinău de către autoritățile noastre militare. Vă puteți închipui groaza ce am resimțit-o cei de față, deși știam că aceasta va fi sfârșitul acelei odysee. Ciorney, care răspundea de viața noastră și care se temea mai mult de faptul că, de vom fi uciși se va proceda la fel cu bolșevicii ce se aflau arestați la Iași, le-a făgăduit în primul moment că dorința lor se va îndeplini, iar apoi, în toiul nopții pe când ei dormeau, a năvălit asupra lor, i-a legat cot la cot și i-a depărtat, împreună cu torpilorul, de lângă vasul „Alexis“.

Iar noi am petrecut o noapte grozavă, până când am fost înștiințați că am scăpat și de astădată din ghiarele morții ce ne pândeă de aproape.

Suferințele îndurate de loc.

N. Rădulescu din aviație.

Fiind pe vasul *Alexis* toți cei arestați din ordinul lui Racovski, ne făceam fiecare din noi destăinuirile asupra celor suferite. În capitolul acesta ororile și torturile ce le-a suferit d. locotenent N. Rădulescu din aviație, întocmai cum ni le-a dictat:

„Arestat de acasă la 13 Februarie, după ce timp de două săptămâni fusesem urmărit de revoluționari — de către un soldat din garda roșie și de către 20 revoluționari români din batalionul lui Racovski, am fost transportat la sediul acestui batalion. La plecarea de acasă, în urma unei perchezii sumare, mi s'a spus că sunt acuzat de spionaj!

Adus în cancelaria batalionului, tovarășul Popovici, comisarul aceluia batalion, mi-a luat un scurt interogator, apoi a urmat o percheziție corporală. N'a rămas necercetată bucătică din efectele sau hărțile găsite asupra mea. Se serveau și de lupă. Mi-au luat tot. Mai ales banii și alte obiecte de valoare au fost obiectul lor principal.

Această percheziție s'a făcut într'o cameră unde se aflau peste 60 „tovarășii“, cari tot timpul nu făceau decât să mă insulte și amenințe. Apoi m'au transportat într'o altă cameră-dormitor al trupei, unde am fost dat în primirea a patru santinele, — doi la ușă și doi lângă mine. Nu aveam voie să mă mișc din colțul unde eram pus, „ca să nu sbor cu aeroplanul“ ziceau ei. Aci altă serie de „tovarășii“, alte insulte, batjocure, amenințări. Șeful patrului, un oarecare Lotri (dobrogean) dedea tonul. Credeam că totul se va sfârși cu atât. Dar... m'am înșelat. N'a trecut mult și am văzut ce însemnează a fi prinsul lui Racovski, Bujor, Nicolau. Mai întâi am fost pus la curățenie.

— Fiind tovarășii, ziceau ei, trebuie să ne curățim și să îngrijim singuri de toate.

Și mi-au dat mătura, ca să curăț camera.

Seara, pe când o parte din acești zbiri se culcase, alții jucau cărți. Unul din ei mi-a hotărât un loc în patul comun ca să dorm. Pe la orele 2 sau 3 din noapte pe când socoteau că dorm, unul din ei se scula dela masa de joc, căută pe pat câțiva *paraziți* și ușor, ca să nu simt, mi i-a aruncat asupra-mi, însoțind fapta sa mârșavă cu insulte și cuvinte batjocoritoare.

Seara găseau că țiganul bucătar și ajutorul său nu trebuie să care apă, punându-mă pe mine să umplu cu apă trei cazane enorme. Dacă vărsam pe jos o picătură de apă, îndată țiganul care se ținea scai de mine, mă injura pentru această greșală. Alte dăți, dat pe mâna aceluiaș individ trebuia să îndur cele mai neînchipuite injurii și bruscări; dacă de pildă cartofii nu erau bine curățați sau lemnele tăiate prea lungi sau prea scurte, eram bruscat și insultat. Măturat, scuturat, cărat apă, curățat cartofii, spart lemne, insulte batjocuri, amenințări,

toate astea nu erau de ajuns pentru mulțumirea lor.

Intr'una din zile, aud :

— Azi, după ora 4 va veni la noi tovarășul Muraviev, — trimisul lui Lenin, ca să opereze cu Racovski — trebuie să facem curățenie generală.

N'au trecut decât câteva minute și *tovarășii* s'au înființat la mine. M'au luat împreună cu câțiva soldați și grade asemenea arestați, și... pe lucru. Am început curățatul cu o sală foarte mare, unde nu se făcuse desigur curățenie dela începutul războiului. Mi-au dat o lopată cu care trebuia să curăț noroiul. Și trebuia să fac repede, căci eram supravegheat de zece bandiți.

Nu terminasem această muncă, când apărură alt *tovarăș*, care găsi această muncă prea ușoară pentru mine.

— Dă-i șomoilogul și cu el să frece noroiul, nu cu lopata, țipă el, insultându-mă și lovindu-mă cu patul puștii.

Nu terminasem această corvoadă, și alții mi cereau și mai mult; să mă pun în genunchi și să frec scândurile cu mâinele goale *ca să-și facă mustățile în ele*. Scă-

rile de piatră trebuiau să fie și ele curățite. Și m'au pus să le curăț cu palmele mâinilor, zicându-mi că ele n'au crăpat încă. Toată murdăria scoasă o transportăm cu lighianul în curte, unde apoi spălăm vasul, de'l făceam strălucit ca *luna* ca în urmă să'l umplu tot cu murdărie. La toate aceste munci, întregul batalion ținea să fie față. Au fost clipe când am crezut că mă vor linșa, așa de înverșunați erau în contra mea.

— Ai scăpa ușor de toate astea înscriindu-te la noi, îmi spuneau ei în fiecare zi. Cum nici un cuvânt nu eșea din gura mea, inventau noi munci sau lovituri ca să-mi distrugă moralul.

Ba că voi fi împușcat, ba că voi fi aruncat în mare cu o piatră de gât, sau că mă vor îngropa de viu; iată ce îmi spuneau ei în toate zilele. Sentinelele ce mă păzeau mă amenințau cu arma sau cu grănate la fiecare moment. Trăgeau focuri de pușcă în cameră, când așteptam un minut. Dacă se interesa de mine vre-o persoană din afară, îi spuneau că am și fost executat.

Imi propuneau într'una să consimt a fi comisar al școalei lor de aviație.

Intr'o noapte veni la mine *tovarășul* Nicolau, fost avocat la București, doctor în drept de la Paris și ofițer dezertor din armata română. El mi-a spus:

— Ce te oprește s'o rupi cu Regele și cu guvernul român dela Iași, precum și de a te alătura mișcării noastre, care 'ți va aduce mari foloase?

Urmarea la răspunsul ce 'i-am dat-o a fost că a doua zi, adică după 10 zile de chinuri am fost transportat la *Odessky Tuerme*, pușcăria cea mare a orașului, cu ordinul de a fi închis într'o celulă separată, ca fiind un spion foarte primejdios. Dar nu i-a fost dat banditului Nicolau să-și satisfacă răzbunarea, fiindcă directorul închisorei, găsind că nu e cazul de a fi supus rigorilor celulare, m'a închis cu ceilalți camarazi din aviație, ce se aflau arestați acolo.

Iată mărturisirea unui brav militar, care confirmă și el în totul ororile descrise de mine și acele ce le voi mai scrie.

Racovsky pune mâna pe școala noastră de aviație.

Declarațiile d-lui Maior Protopopescu

D. maior Protopopescu, șeful parcului de avioane din Odessa, un ofițer de elită, care și-a cinstit țara sburând și în Franța, deținut cu mine pe „Alexis“, îmi povestește cu durere în suflet cum bandiții lui Racovsky au pus mână pe avioanele noastre.

De câteva zile circula șvonul că dezertorii ar fi având intenția să pună mâna pe școala noastră de aviație.

Șvonul acesta mi se pără la început lipsit cu totul de adevăr. Nu puteam crede că îndrăzneala dezertorilor va putea merge pân'acolo. Totuși, spre a nu fi surprins și

pentru liniștea spiritelor soldaților mei, i-am adunat și le am vorbit. În rezumat le am spus că dela Ruși orice neplăceri ne ar veni trebuie să le suferim cu răbdare, fiind în țara lor și neputând să le opunem forța. Dacă însă, mizerabilii de dezertori vor avea curajul să se aventureze până la noi, nici unul nu va trebui să scape viu. Am repartizat, deci, armele la oameni, am destinat locul celor două mitraliere de care dispuneam. Toate aceste le am făcut în taină, spre a nu atrage atențiunea. Am dat ordin la toți ofițerii și gradele inferioare, să fie toți prezenți la școala de dimineață până seară.

Din nenorocire a trebuit ca printre noi să fie vre-un luda, căci a doua zi, pe când mă urcam în camioneta spre a merge la școală, mă vâd înconjurat de o bandă de dezertori armați până în dinți, cari mă invită a mă duce la *Rumcerod*. Am înțeles că totul e pierdut și că nu puteam face nici o împotrivire. La *Rumcerod*, după o așteptare de 2 ore, în care timp am auzit insultele și injuriile cele mai ordinare din partea a sute de dezertori, am fost condus

la tribunalul revoluționar. Aci un individ roș și cu pestrui pe obraz întreabă pe unul din dezertori motivul arestării mele și ordonă să fiu închis pe vaporul „Synope”, pentru motivul că din ordinul meu s’au împușcat doi soldați dela aviație, fiindcă ar fi luat parte la întrunirea revoluționarilor români. Protestând în potrivea acestei acuzați nedrepte ce mi se aducea, judecătorul, într’o franțuzească cu jargon, îmi răspunde :

— Cum îndrăznești să tăgăduiești acuzarea tovarășului meu?

„Insoțit de un marinar armat, am luat drumul spre „Synope”. Aci am dat de comisiunea română din Kișănău, compusă din 12 ofițeri ce se aflau închiși acolo de 12 zile.

În lipsa mea, ce s’a petrecut la școală? Căpitanul ajutorul meu, cu toate că-l puseseam la curent cu dispozițiunile luate, n’a urmat consiliile mele și a plecat dela câmp la orele 11; crezând că nu are să fie nimic, n’a luat nici o măsură de apărare. Între orele 5 și 6 a sosit o bandă de dezertori precedați de câteva camioane încărcate

cu marinari ruși armați. Unul din dezertori vrând să aresteze pe un plutonier, este oprit și amenințat cu o bombă de mână de ofițerul de serviciu Alexandru Constantin. Frumos gest dar fără vre-un rezultat, căci în amurgul serii o lume deasă de dezertori se îndreaptă în trăgători spre școală. Plutonierul și ofițerii ce se mai aflau pe teren au reușit să fugă și să se ascundă în fermele învecinate.

Școala a fost devastată și regimul comitetului de dezertori stabilit și aci. Nimeni nu poate ști durerea ce am avut în suflet când, a doua zi, fiind liberat de pe „Synope” — numai pentru puțin timp — am aflat aceasta veste! Sunt convins că dacă mă aflam pe terenul școlii în momentul atacului ei nimeni nu s’ar fi putut apropia viu de ea. Și cred chiar, că aci s’ar fi stabilit un centru de rezistență la care ar fi alergat toți românii, ofițeri și soldați, ce se aflau în Odessa, spre a lupta în contra bandiților lui Racovsky și poate că soarta ar fi fost mai bună pentru toți.

Declarațiile d-lui Căpitan Ionescu Gheorghe

(din Reg. 10 Artilerie)

Comandantul divizionului român de artilerie din portul Odessa, îmi declară următoarele:

„Am venit în Odessa la 15 Noembrie, pentru primirea de material, în care timp trupa făcea și serviciul comisiei de aprovizionare, descărcând și încărcând alimentele și echipamentul ce le trimetam în țară. Chiar din prima zi am căutat și am vorbit cu inginerul Ghițescu de la șantier, după care am ordonat trupei să nu aibă convorbiri cu lucrătorii de acolo. Indată ce trupa și-a făcut apariția în port, chiar din prima zi soldați erau acostați de lucrători din

șantier, cari căutaseră a 'le vorbi oferindu-le țigări și ziarul „Lupfa“ în mod gratuit, dar trupa refuză ofrandele lor Căutau ei să 'i convingă despre ideile lor invitându-i să ia parte la întrunirile lor. Eu eram ținut în curent de tot ce se petrecea, deoarece acești lucrători n'aveau altă temă de conversație decât insulte aduse familiei Regale, guvernului și ofițerilor. Ei îndemnau pe soldații mei să dezerteze și să se înscrie în partidul lor și în batalionul revoluționar, promițându-le solde și avantaje mari.

„Din efectivul de 500 oameni ce aveam în divizion au dezertat numai 6 soldați cari mai târziu au intervenit de a-i erta și primi înapoi, lucru ce am refuzat.

„In ziua de 5 Ianuarie au venit în dormitorul trupei câți-va lucrători dela șantier și mai mulți dezertori spunând că sunt trimiși ca delegați ai Comitetului lor să le distribue „Lupta“, manifeste și să le comunice că a doua zi, 6 Ianuarie sunt invitați în mod obligator a lua parte la întrunirea și manifestația lor de stradă. Trupa le-a răspuns categoric că refuză să ia parte la asemenea întruniri și i-a somat să pără-

sească cazarma. Dezertorii au plecat în mod agresiv spunând că dacă eu nu voi da ordin ca toată trupa să ia parte la manifestație, vor veni armați, îi vor lua cu sila, iar eu voi fi luat între baionete și pus în capul coloanei lor, având să-mi dea să port fanionul lor roșu. Din această cauză mi-am părăsit locuința ascunzându-mă la o familie rusească. A doua zi s'au dus la locuința mea șeaze dezertori armați și, negăsindu-mă s'au întors la trupă și 'i-au spus că sunt la întrunire și că am dat ordin să vie toată trupa; dar soldații au refuzat să iasă din cazarma divizionului.

La orele 4 d. a. a venit de la locul întrunirii, la trupa mea întregul lor convoi, aproximativ 600 oameni, între cari erau unii soldați bolnavi și răniți din spitale, cu hotărârea de a lua trupa cu forța. Ajunși la cazarmă armați cu revolvere și bombe, în tovarășia unor marinari ruși, au pătruns în cazarmă și au spus trupei să easă spre a lua parte la manifestație; trupa refuzând s'a produs o încăerare, și mișeii au început să ia soldați români unul câte unul și să-i ducă între sentinele răușind în felul acesta

să ia vre-o 50—60 de oameni pe cari 'i-au pus în capul coloanei lor; iar steagul lor l'au dat să'l poarte sergentul Socil Ion. Cu această ocazie au fost crunt bătuți 9 sergenți, 6 caporali și mai mulți soldați. Caporalul Ivanuca, fiind asvârlit jos dela etajul al doilea, a avut o luxație gravă la picior.

În ziua de 7 Ianuarie mi s'a spus de soldați că aș fi căutat de lucrătorii de la șantier și că în curând voi plăti foarte scump disciplina soldaților mei și devotamentul lor către mine, ceea ce mi s'a spus de dezertorul Rădulescu de la marină, din comitetul lor, care mai târziu a fost închis alături de noi.

La 16 Ianuarie revoluționarii lui Racovski având să țină o a doua întrunire urmată de manifestație de stradă, soldații mei s'au ascuns în port spre a-i evita, dar bolșevicii au reușit să le dea de urmă; soldații mei, profitând de întuneric au reușit să fugă și s'au reîntors la cazarmă.

„Eu și toți ofițerii am stat ascunși de la 6 până la 24 Ianuarie, când eu am fost surprins și arestat, sergentul prin care aveam

legătură cu trupa a fost închis și crunt bătut până ce a spus unde mă aflam ascuns.

„După arestarea mea, dezertorii au luat cu forța 30 de soldați și i-au imbarcat pe un vas rusesc, trimițându-i la Sebastopol, unde i-au împărțit pe vasele românești ce se aflau secestrate acolo.

„De la arestarea mea și până ce am fost răpit din Odessa, s'au făcut presiuni asupra soldaților mei să se înscrie în batalionul revoluționar oferindu-le solde și avantaje mari.

„La 5 Februarie s'a dus la trupa Racovski, le-a ținut o cuvântare spunându-le să se înscrie la batalionul său, ceea ce trupa refuză, iar Racovski fu nevoit să plece supărat. Plecând de la cazarmă le-a spus, că dacă nu vor voi să se înscrie le va lua toate alimentele ce le lăsasem eu, ceea ce și făcu a doua zi, luându-le 10 saci de zahăr, 10 butoae cu unt, orez, etc.

„Comunicându-mi-se acest lucru, am trimis un om de încredere la consulat și la d. Paspale, de unde li s'a dat soldaților câte 1000 ruble, spunându-li-se să aibă

răbdare și să se ducă la guvernatorul orașului spre a se angaja unde-va la lucru, ca să-și asigure locuința și hrana. Plecarea lor din cazarmă s'a făcut în timpul nopții, excortați fiind de o gardă rusească, fiindcă erau spionați să nu iasă din cazarmă. Racovski aflând că i-au scăpat din mână a fost furios și s'a adresat autorităților ruse pentru a-i înapoia, dar Rușii au refuzat categoric de a-i da. Văzând că nu reușește pe calea asta, Racovski a mers spre soldați rugându-i ca 150 dintr'ânșii să vie spre a lucra la încărcarea unor vagoane, fixându-le 10 ruble pe zi de om. Soldații refuzând și de astă dată, Racovski le-a adresat cuvinte injurioase și a plecat.

„In seara de 13 Februarie, la orele 10, Racovski veni la închisoarea unde eram și a spus soldatului Rădulescu din comitetul lor, acum arestat cu noi, că nu se poate să nu am raporturi cu trupa mea din moment ce ei nu consimt să cedeze avantajelor ce 'i le oferă. Tot odată l'a rugat pe acesta să mă spioneze, iar ne putând să afle adevărul, va trebui să aresteze și gradele inferioare, lucru ce l'a și făcut. To-

tuși n'a reușit să înscrie pe nici unul din soldații mei până la plecarea sa din Odessa, iar eu în momentul când eram dus mișelește la Theodosia, am trimis răspuns soldaților mei să plece cum vor putea în țară. Nu știa mizerabilul Racovski, că chiar printr'unul dintr'ai săi, transmiteam ordinele mele soldaților din divizionul meu.

„La Sebastopol am găsit 9 soldați dintre cei 30 ce mi 'i-au luat Racovski cu foșta; erau muritori de foame și grație sprijinului dat de bravul colonel Boyle, i-am putut lua cu mine în țară.

Din cauza răului tratament

cad. greu bolnav

Câte-va zile după ce am fost adus de pe vasul *Synope*, doborât de continuele emoțiuni și mai cu seamă de răul tratament la care eram supus, boala mea de rinichi ia proporții îngrijitoare. Iar în a zecea zi a internării noastre pe *Alexis* pe înserate, sunt atins de o puternică criză renală și de o hemoragie care prelungindu-se, cad în lethargie. E de ajuns să spun că sângele ce țâșnea din mine îmi inundă hainele — căci dormiam îmbrăcați — și străbătu salteaua de pae pe care stam culcat.

Ceialți români arestați ca și mine cerând să mi se dea ajutor, d-na Ciorney, anar-

histă, soția comisarului Ciorney, alergă în grabă și, găsindu-mă în acea stare, telefonă în oraș unui post de salvare să vie în grabă împreună cu un medic. Medicul veni, opină că starea mea e extrem de gravă și că trebuie să fiu strămutat într'un sanatoriu. În acelaș timp mi-a dat ajutoare medicale, injecțiuni și putui să fiu adus la cunoștință și să mi se oprească sângele. Iar d-na Ciorney a veghiat toată noaptea la căpătâiul meu, dându-mi îngrijiri pe cari nu le voi uita nici odată.

D-na Ciorney înștiință a doua zi pe soțul ei despre starea mea și l' invită să ia măsuri să fiu transportat la un sanatoriu sau acasă.

Pentru asta a trebuit să se adune marile colegiu în consiliu, ca să decidă ce trebuie să se facă. Comisarul Ciorney arată în fața tuturor că starea mea e gravă și că trebuie să fiu condus acasă.

Dar Racovski, această fiară sălbatică, care nu voia să renunțe la răsbunarea sa în contra mea, strigă ca un turbat :

— Să moară ca un câine, că și eu eram să mor în închisoarele oligarhiei românești.

Mizerabilul mințea, căci fără îngrijirile ce i s'au dat în închisorile românești de sigur că n'ar fi ajuns dictator în Rusia.

O discuție violentă se născu atunci între comisarii Ciorney, Iudiski, comisarul justiției, Brașoveanu, comisarul la externe și fiara Racovski. Ceilalți susțineau că nu e echitabil să mă lase să mor și că, în acest caz, au răspundere în fața României; iar Racovski rămânea neclintit în punctul său de vedere.

Atunci comisarul Ciorney îi strigă:

— D-ta nu ești un revoluționar, ești un bandit. Eu îl voi elibera pe răspunderea mea, nevoind să ții seamă, decât de hotărârile acestui consiliu.

Și venind în cabina mea unde zăceam bolnav, la întâmpinarea ce i-au făcut-o d-nii Nestor Cincu, Lucasievici și alți bravi tovarăși de închisoare, cari cereau pentru mine un tratament mai omenesc, comisarul Ciorney le-a răspuns răstit, fiind încă sub influența scenei ce o avusese cu Racovski:

— În potriva voinței lui Racovski, am venit să eliberez pe tovarășul Nicolau; dar știți

că am fost învinovățit de Racovski că am primit bani dela el.

— Mișelul! au strigat în cor toți românii de față.

Dus de Ciorney și de patrulă până la salonul clasei I-a de pe *Alexis*, apoi așezat pe o targă, sunt condus la automobilul comisarului Ciorney și apoi adus acasă la otel *Passage*.

Ciorney deschizând ușa camerei mele de la otel, soția și fiica mea se precipită asupra mea îngrozite de starea în care mă aflam, iar acesta le spuse:

— Je vous amène votre papa, mais sachez que j'ai été accusé par Racovski d'avoir recu de lui une forte somme.

— Vă aduc pe tatăl vostru, dar să știți că am fost acuzat de către Racovski că am primit de la el o sumă mare de bani).

Căpitanul anarhist Cabak apare în acelaș timp pe pragul ușei camerei mele și, văzându-mă în ce stare mă aflu, cere iertare soției mele fiindcă m'a arestat. Ciorney și Cabak trimit în grabă să mi se aducă un medic, apoi Ciorney dispare în grabă ca să scape de mulțumirile a i lor mei.

le-a sfârșit la Petrograd, iar școala de Belle-Arte la München unde a stat 7 ani, având și profesia de ziarist. Mi-a vorbit cu patimă de artă, de tablourile lui, mi-a și arătat și câteva miniaturi și aquarele extrem de reușite ce 'i purtau semnătura. În timpul războiului a luptat pe diferite fronturi și pe frontul român, ridicându-se la gradul de căpitan și fiind decorat cu diferite ordine. Când nebunia bolșevismului a cuprins sufletele rusești, dânsul se află în Basarabia. Bolșevicii de acolo se pregăteau să-i execute, iar el, ca să scape, le-a făgăduit serviciile lui. În schimbul vieții pe care i-au dăruit-o — mai târziu a fost arestat și probabil ucis în Crimeea — el a devenit șef al statului lor major, iar după ce armatele române au străbătut în Basarabia, a fost adus în Odesa unde îi s'a încredințat slujba de șef al Siguranței bolșevice.

Dânsul îmi destăinuie că simte o nespusă părere de rău că a devenit unealta lui Racovsky, și mă asigură că pândește ceasul când va putea scăpa ca să se întoarcă neprimejduit lângă ai săi.

La o altă vizită ce mi-a făcut peste 5 zile, dânsul mi-a declarat:

— Racovski nu e un revoluționar, ci un mare hoț. Când a venit la noi eră într'o absolută mizerie, n'avea cu ce să-și cumpere măcar țigări, și acum înnoată în bogăție.

Și 'mi povesti cum l'a acuzat în ajun de tâlhărie în fața Inaltului colegiu.

Dar puține zile îi urmă căpitanul Cabak a cunoscut efectele răzbunării lui Racovski care, prin Lenin și Trotzki, a obținut arestarea șefului siguranței bolșevice. Acesta fugi în grabă din Odesa, în preajma nou-ilor arestări ce le plănuise Racovski, dar precum arăt mai sus, a fost prins pe drum și de sigur că a fost executat.

La ultima vizită ce mi-o făcuse Cabak mi-a spus: Atâta vreme cât siguranța, Odessei va fi în mâinele mele, *bandiții* lui Racovski nu vor îndrăzni să vă atingă, chiar dacă ar trebui să aduc la otel marinarii mei în potriva dezertorilor lui Racovski.

Este adevărat că, îndată după ce a fugit Cabak din Odesa, chiar în noaptea aceea, am fost arestat de Max Golstein și de ceilalți bandiți ai lui Racovski.

Bolșevicii arestați de Români.

Evenimentele cele mai dramatice nu exclud une ori alternarea lor cu altele comice, dar pe urma cărora poate continua desfășurarea dramei în chip și mai groaznic. Astfel s'a întâmplat și de astă dată.

Intre cei arestați se aflau și d-nii V. Moraru - Andrievici, secretar al consulatului nostru din Odessa, studentul Eremia Mărzăianu și un sublocotenent austriac Kendy, care arestat ca spion ajunsese mai întâi să facă parte din „Rumcerodul“ revoluționar din Odessa și apoi să fie arestat — nu se știe pentru ce — la un loc cu Români.

Acești trei, deși supuși regimului odios ce ni se impusese și nouă pe „Alexis“ erau mai

totdeauna veseli, de o veselie exulberantă, petrecându-și tot timpul în glume, cântece vesele în farse, care adesea ne enervau.

Intr'o seară ofițerul Kendy ne-a spus pe un ton confidențial:

— La noapte am să arestez pe Racovsky și pe tovarășii săi.

Noi crezusem la început că dânsul glumește, dar curând ne-a fost dat să constatăm că într'adevăr s'a ținut de cuvânt.

Intr'adevăr, pe la miezul nopții Kendy sosi între noi și ne spuse:

— M'am ținut de cuvânt. N'am putut aresta pe Racovski, fiindcă steaua lui cea bună l'a slujit și de astă dată: n'a venit pe „Alexis“, dar comisarul Ciorney precum și ceilalți anarhiști sunt arestați în fundu vasului. Veniți să-i vedeți.

Și cei ce l'au urmat au putut să constate că într'adevăr Ciorney și cerberii noștri erau legați „burduf“ și închiși în fundul vasului.

— Acum putem fugi, ne-a spus Kendy. Dar temându-ne de urmările cari puteau fi tragice, am refuzat să'i urmăm sfatul.

Câte-va ore mai târziu, când veni garda

In pușcăria „Odesky Tūrme“

Acestă pușcărie, una din cele mai perfecționate din Europa, e compusă din trei aripi: a bărbaților, a femeilor și în a treia se află infirmeria.

Inchisoarea aceasta e înprăjmuită de ziduri înalte, în fundul cărora se întinde curtea rezervată preumblării criminalilor. Intreaga clădire e de beton armat și se compune din trei etaje. Toate etajele sunt străbătute de niște coridoare lungi, în jurul cărora dau celulele închisoarei, celule așternute pe jos de ciment și cari au drept uși niște grilaje cu bare de fier așa cum se pot vedea la grădinele zoologice și cari se închid pe din afară cu lanțuri grele, ce se lasă de-alungul gratiilor de fier.

Celulele acestea nu se deschid de cât o oră pe zi dimineața și o oră după prânz, pentru a lăsa pe deținuți să se plimbe în curte. Acest local îți dă fiori de groază când străbați într'ânsul.

După trei zile de la așezarea românilor în această temniță, gardieni pricepând că au în fața lor niște oameni nevinovați, s'au vorbit între ei și au hotărât să nu mai atârne lanțurile de gratii în timpul zilei; și tot gardienii, ucrainieni, începuse să fie foarte respectoși față de români, punându-se la dispoziția lor spre a le face toate serviciile.

Mai târziu, când Racovski, nemulțumit că românii au câștigat astfel simpatia gardienilor, voi să-i transporte iarăși în altă închisoare, soldații ce făceau de gardă acolo le-au luat apărarea și au instalat mitraliere în fața temniței în potriva gardei dezertorilor lui Racovski.

Iar d. Verningora, comisarul închisorilor din Odessa, un om de seamă și un suflet de elită, a arătat românilor cea mai mare sollicitudine și a făcut demersuri ca să-i scape din ghiarele lui Racovski.

Administrația temniței a dat românilor tot sprijinul ei, înlesnindu-le puțința să fie hrăniți mai omenește, cu toate că banii lor fuseseră confiscați de către Racovski. Iar medicul și „sistrețele„ infirmeriei au îngrijit cu cel mai mare devotament pe cei bolnavi.

De aceea românii arestați, spre a arăta recunoștința lor celor de la această închisoare, au făcut împreună cu ei un tablou ce va aduce aminte veșnic că au găsit o mângâiere în mijlocul durerii ce-i pândea la tot pasul.

Iar când Racovski făgădui liberarea (!) românilor din închisoare, sub cuvântul că-i va pune în libertate, personalul superior, inferior, medical și garda s'au arătat foarte sceptici asupra făgăduinței lui Racovski, și erau hotărâți să-i apere cu arma în mână.

Dar și de astă dată arestații lui Racovski cu fost creduli și au căzut în mrejele ademenitoare ale acestui om primejdios.

Banditisme bolșevice.

Prapurcicul Muraviev ce-și dădea singur rangul de generalism, venise la Odessa dornic de a face avere, așa că a inventat ca pretext apărarea Odesei în contra armatelor germane, dedându-se la brigandaj paralel cu bunul său tovarăș Racovski.

Invită dar pe „burjuii“ ruși, nume ce dau bolșevicii celor cu dare de mână, să-i aducă un tribut de 30 milioane ruble, fără de care vor fi uciși cu toții.

În acest scop dânsul începuse să terorizeze orașul: să arunce pe străzi bombe inflamabile și granate, iar din când în când tunul bubuia asupra Odesei și casele burjuilor au fost puse la contribuție. Băncile particulare și ale statului fuseseră impuse la

dări mari de război. Mateloții ruși cutreerau casele arestând pe proprietarii lor, bărbați și femei, aceia cari se opuneau la plata contribuției ce li se impusese.

Bandiții din oraș, beneficiind de această stare de anarhie, faceau și ei la fel pe propria lor socoteală, așa că adesea se produceau ciocniri sângeroase între cele două bande ce opereau: cele oficiale și cele clandestine

Cincizeci de burghezi bancheri au fost aduși la temnița „Odeski Türme“ fiind amenințați că dacă nu vor da îndată 4 milioane ruble vor fi impușcați.

Spectacolul în oraș eră groaznic: Camioane-automobile se opreau în fața magazinelor celor mai mari, și marinarii ridicau cu mâna armată mărfurile dintr'însele: alimente, haine, ghete, obiecte de lux, etc. În colțul străzei Deribas, s'a oprit un asemenea automobil în fața unui magazin elegant de confecțiuni, s'au coborât dintr'însul 8 marinari și 4 femei. Femeile și-au ales rochiile, blănuri, lenjerie și pe când se urcau în automobil cu marfa furată, marinarii amenințau cu revolverele personalul

magazinului, apoi s'au urcat și ei în vehicul și s'au făcut nevăzuți.

Tot pe strada Deribas și tot ziua în ameză mare, pătrund 4 marinari la cel mai mare magazin de bijuterii, ucid pe patronul și pe o vânzătoare, fură o sumă de bijuterii și bani, și se fac nevăzuți.

Și, paralel, bandiții lu Racovski, Bujor, Nicolau și ceilalți lucrează la fel în potrivea românilor din Odessa.

Spre a se justifica aceasta pradă de război, Muraviev se preface că înarmează Odessa: Otelurile sunt evacuate de călători și înșesate cu bolșevici, marinari și anarhiști, cari nu mai plătesc nimic pentru întreținerea lor. Ei aduc în oteluri până și tunuri mici și răspândesc șvonul că vasele de război vor distruge orașul, iar armatele bolșevice vor lupta până la unul.

Atunci au mai fost arestați d-nii Ionaș Grădișteanu, fost ministru și d-nii deputați Vălsănescu și Iulian, cari au fost închiși în arestul preventiv.

În timpul acesta d-nii general Grăiniceanu, C. Cociaș, C. Georgescu-Caliacra, Bucur Spirescu, Zamfir Filotti, Gigi Petcu, și

Dus bolnav pe „Impăratul Traian“.

În noaptea de 23 spre 24 Februarie, pe la orele 2, o puternică ciocănitură la ușă mă vesti că iarăși sunt obiectul căutărilor lui Racovski.

Fiind bolnav, soția mea a mers să deschidă și s'a găsit în fața unui comisar rus al Rumcerodului, care era însoțit de doi agenți ai lui Racovski și de mai mulți soldați revoluționari-dezertori români. Mi s'a ordonat să mă îmbrac și să-i urmez. Spunându-le că sunt bolnav și prezentându-le certificatul medical ce'l posedam, comisarul rus declară agenților lui Racovski că, față de starea în care mă găsesc nu mă poate ridica și plecă. Dar eu cunoșteam pe Ra-

covski, și aveam presimțirea că el nu'și va lăsa prada cu atâta ușurință.

Nu trecu nici jumătate ceas și auzii o nouă bătae la ușă. Ea mă vesti că nu m'am înșelat. De astă dată veni un agent al lui Racovski, un oare care Goldstein. Nici starea mea de boală, nici rugămintele repetate ale soției și fiicei mele, cari'l implorau să nu mă ducă la moartea sigură, nimic n'a putut înlănzii această fiară cu chip de om. El știa bine că Cabak, ofițerul anarhist ce mă apărase în potruva turbării lui Racovski, a plecat din Odessa și acum își deslănțuia ura și răzbunarea în contra mea.

Eșii din camera otelului urmat de soția mea. Pe scări, garda de marinari a otelului a întrebat pe Golstein în virtutea cărui mandat mă arestează; tot odată marinarii ruși s'au interesat de starea mea și au declarat că se opun de a mă preda.

Pentru moment mă crezui salvat. Dar mișelul agent al lui Racovski depărtă de lângă mine pe conducătorul mateloților care convorbea cu mine pe franțuzește și'l convinse că sunt un primejdios *provocă-*

tor, care luptă în potruva revoluției rusești.

Marinarul se hotărăște atunci să mă predea numai dacă Rumcerodul îi va telefona că sunt într'adevăr arestat din ordinul său; îi se răspunse de aci că *da*, și am fost dus de sbirul Goldstein la Rumcerod, așa cum eram îmbrăcat în pripă într'un costum vechi de interior. A doua zi marinarii aflând că au fost înșelați, au voit să mă scape din ghiarele lui Racovski, dar interveniră alte mijlociri și am rămas arestat.

Ajuns la Rumcerod fostul palat Voronzot, la orele 3 din noapte, suferind și având dureri renale atroce, anarhiștii, bărbați și femei, m'au primit cu bună voință — le eram doară o veche cunoștință de pușcărie — și mi-au întins un fotoliu larg ca să mă culc.

Văzând că nu eră nici un român aci, mă întrebam în ce celulă întunecoasă de vapor mă vor mai arunca iarăși.

După două ore de așteptare, văzui intrând acolo pe d-nii general Drăgotescu, însoțit de d-na Drăgotescu, a cărei devotament pentru soțul ei m'a mișcat, — și pe d-nii Ion Stănculeanu, deputat, Ion Pană, se-

nator, Demetrian, fabricant din Constanța, N. Popescu, mare proprietar din Ialomița și pe d-nii Pașcanu și Lucescu, profesori; — acești doi din urmă au fost eliberați de Nicolau, evocând titlul lor de colegi ai săi de școală.

Pe la orele 9 și jum. dimineața, ni se anunță că vom fi aduși pe vaporul „Impăratul Traian“.

Eșind de la Rumcerod, pe când Kupper vasser se opri să vorbească cu un birjar ca să mă ducă la vapor, văd îndreptându-se spre mine pe bunul meu amic d. D. Mărăscu, cunoscutul proprietar din Craiova, care venea spre mine cu mâinile întinse. Ii fac semne desperate să se depărteze, dar el nu ține seamă de ele și, apropiindu-se de mine îmi întinde mâna frățeste.

— Ce faci pe aci la ora asta? mă întrebă el.

— Iată, sunt arestat pentru a patra oră, îi răspund eu semnificativ; și'i șoptesc: Fugi, să nu te aresteze și pe tine.

Dar Mărăscu, din fire mândru, nu voeste să mă părăsească într'un asemenea

moment dureros, nici să se arate laș, și stătù până ce a fost întâmpinat de agentul lui Racovski, care i se adresă:

— Cine ești d-ta ?

— Sunt român.

— Atunci ești arestat, îi strigă faimosul Kupper vasser, și dădu ordin gardei să'l aresteze.

Ne suim cu toții în trăsură și suntem conduși pe „Impăratul Traian“, unde am fost coborâți în partea cea mai întunecoasă și profundă a vasului, lângă mașini.

După 6 ore de așteptare aci, în frig și întuneric, suntem conduși în salonul de cl. II-a a vaporului, salon numai cu nume, căci a fost prefăcut într'o magazie insalubră, având în locul canapelelor de altă dată niște bănci de lemn, și astea deteriorate, și două mese făcute din scânduri și așezate pe niște capre de brad; și aci ne găsim în tovărășia d-lor C. Cociaș, Gr. Procopiu, Gigi Petcu, Bucur Spirețcu și Zamfir Filotti. A doua zi a fost adus printre noi și d. Nicu Butculescu.

Aci am fost supuși unui regim odios: Nu ni se dăduse în timp de 6 zile nici o mân-

care caldă, ci numai pâine și brânză. Doi sbiri ai lui Racovski, Popovici și Popa, două fiare cu înfașurare de oameni, dezertori și ucigași de pe front, inventau tot felul de torturi ca să desăvârșească opera de răzbunare a patronilor lor Racovski, Bujor și C-nia:

Ei veneau în mijlocul nopții și, deșteptându-ne din somn, — dormeam pe mese și jos pe scânduri — ne comunicau știri din oraș spre a ne înfricoșa de starea familielor noastre. „Ba că orașul Odesa e în flacări și devastat de bolșevici, ba că granate au distrus centrele locuite de români“. Și ne făceau percheziții peste percheziții, ca să nu avem armă — cu cari să ne curmăm viața.

Ne insultau, ne puneau la corvade, și ne făceau toate neajunsurile ce le putea inventa imaginația lor criminală. În timpul nopții, când somnul ne doboroa și ne silea să ațipim pe jos sau pe un colț de bancă, mișeii se amuzau să ne deștepte în sunetele unui gramafon sau în sgomotuș produs de focuri de pușcă trase în dreptul cabinei unde ne aflam.

Vizita nocturnă a lui Racovski.

În seara zilei de 26 Februarie, pe la orele 10 și jum, când toți ațipisem, am fost deșteptați din somn de pașii sentinelor ce urcau sgomotos scările cari dădeau în așa zizul salon unde ne aflam, și în curând văzurăm înaintea noastră pe Racovski care, fără preambul și cu un zâmbet mefistofelic pe buze, ne zise :

— Voiți să vă întoarceți în țară ?

— Se 'nțelege, am răspuns noi.

— Ei bine, poate că veți pleca chiar mâine, căci pacea dintre Rusia și România s'a închiat.

— Nu cumva e și asta o glumă ? întrebă ironic d. Coceaș.

— Nu, a replicat Racovski ; și spre a

vă dovedi, iată și textul tratatului de pace. Și, spre a ne convinge de adevărul spuselor sale, a scos din servieta sa tratatul scris pe două coale de hârtie velină și ni'l ceti din scoarță 'n scoarță, arătându-ne și semnătura președintelui consiliului de atunci, d. general Averescu.

În clipa acea, pe când Racovski citea tratatul de pace la lumina unicului bek de electricitate ce ne lumina și cu ajutorul unei brikete ce'i am pus-o eu la dispoziție, zării în penumbra cabinei, la cealaltă extremitate a ei, chipul impunător al aceleia care avea să ne fie mai târziu salvator și pe care nu'l cunoșteam încă.

— Acest tratat ne a fos dus de la Iași de colonelul Boyle, ne spuse Racovski.

Numai prezența colonelului Boyle, care a străbătut de două ori văzduhul venind în aeroplan de la Iași la Odessa ca să obție libertatea noastră, numai ea ne-a putut chezașui că ceea ce ne spunea Racovski poate fi adevărat.

Apoi Racovski ne înștiință că va pune chiar îndctă în libertate pe d. Nicu Butculescu, ceea ce mă făcù să'l întreb :

— Dar pe noi când ne vei pune în libertate, d-le Racovski?

— Am să viu mâine dimineață eu în persoană să vă pun în libertate.

La plecarea lui Racovski d. deputat Stănculeanu rosti câte-va cuvinte de mulțumire colonelului Boyle.

Ce entusiasm, ce bucurie a cuprins pe unii dintre noi la vestea că a doua zi vom scăpa din ghiarele lui Racovski.

Unii dintre noi n'au putut dormi toată noaptea scontând bucuria libertății, după 40 de zile de captivitate umilitoare.

Dar mare ne-a fost a doua zi decepția când ni s'a spus de către sbirul Popa, că Racovski a plecat în timpul nopții la o destinație necunoscută.

Și, în loc de a fi puși în libertate, așa cum ni s'a făgăduit, a doua zi 26 Februrie, eu am fost supus unei vizite medicale.

— Grav, foarte grav, a declarat doctorul rus după ce m'a căutat, și a tradus în rusește agenților lui Racovski diagnoza sa.

Iar răspunsul dezertorilor a fost:

— Chiar de o muri aci, tot nu'l lasă „tovarășul“ Racovski să plece.

Și acelaș răspuns l'a dat Racovski soției mele, când s'a dus ca să-i ceară eliberarea mea.

Cum am fost răpiți din Odessa.

În ziua de 28 Februarie dimineața am fost vestiți că vom fi transportați la Sebastopol, ca ostatici de război, și că familiile noastre ne vor putea însoți.

La ora 1 d. a. ni s'a vestit, că hotărârea s'a schimbat și că vom fi puși în libertate, conform tratatului. Noi, toți deținuții, vestim familiile noastre despre această știre îmbucurătoare și cei ce aveau geamantane le înapoiăm familiilor noastre, ca să nu avem greutate de a le mai transporta cu noi.

La orele 2 și jum. programul iarăși se schimbă: Suntem vestiți că vom fi imbarcați pe vasul Jean-Marie cu familiile noastre și duși la Ackerman, de unde vom

pleca la Iași, schimbul nostru în contra criminalilor-politici ruși din România având să se efectueze la Bender. Vestim familiile noastre despre această nouă dispoziție, mai ales aceia cari rugase familiile lor să-i aștepte acasă.

D. colonel Boyle sosește cu ordinul Înaltului colegiu care ne punea în libertate, și îndată ni se pune în vedere să debarcăm pe chei.

În dimineața acelei zile, în vederea deportării noastre la Sebastopol și pretextului invocat de persecutorii noștri că vom fi puși în libertate, sunt aduși de la închisoarea Odeski Tūrme pe vasul „Impăratul Traian“, următorii români: d-nii Ionaș Grădișteanu, comandor Pantazzi, general Vivescu, Nestor Cincu, comandor Mihailescu, col. Dr. Niculescu, maior Protopopescu, Ștefan Bellu prefect, deputatul Zamfir Filotti, senatorul Ion Boceanu, maiorul Rosetti, Gr. Procopiu, senator, Paul, deputat, Darouge, Al. Cazimir, Raul Crăciun, căpitan Negreanu, căpitan Râmniceanu, sublocot, G. Horăscu, sublocot. I. Horăscu, căp. George Ionescu, A. Kinde, Marius Pană, căpit. de marină N. Râmni-

ceanu, P. Meteș, Gribovsky, sublocot. Mateescu-Pârlog, sublocot, C. Ghirgiu, sublocot. N. Rădulescu, locot. A. Mateescu, locot. A. Roșianu Cristian, comisar de siguranță, A. Broșcanu, locot Sirian, comisarul de siguranță Periețeanu, Emil Nițescu inspector la C. F. R., I. Fochi, I. Carasa, căpit. Chiriș, G. Alexandrescu, I. Iricescu, etc.

După o scurtă așteptare pe chei, sosește la fața locului Dicescu, căruia colonelul Boyle îi prezintă procesul-verbal al protocolului.

Aci începe punerea în aplicare a uneltirei urzită de către faimoșii bandiți Bujor-Nicolau, cari se aflau deja instalați în cabinele lor de pe „Impăratul Traian” și așteptau să vadă opera lor încununată de succes.

Noi stăm neclintiți pe chei, în așteptarea momentului când vom fi duși pe vasul „Jeanne-Marie”. Familiile celor mai mulți dintre noi se aflau deasemenea pe chei, ca să vadă unde vor trebni să vină ca să se imbarce împreună cu noi.

Eu, care înștiințasem pe ai mei să vină la vapor pentru acelaș scop, așteptam sosirea lor.

Dicescu văzând procesul-verbal ce'i 'l prezintă d. colon. Boyle, îi obiectă că actul acela trebuia făcut în dublu exemplar. După un moment de gândire d. colonel Boyle spuse lui Dicescu, prin intermediul d-nei Pantazi, care a jucat un rol însemnat în salvarea noastră, că mai posedă un proces-verbal cu numele ostaticilor români și ruși și că nu'i rămâne de cât să adauge în susul lui cele 10 rânduri ale protocolului, ceea ce nu poate dura mai mult de jumătate ceas.

Dar, Dicescu obiectă că nu mai e timp, de oarece vaporul e sub presiune și că solii germani sunt în Odesa, așa că trebuie să plece de îndată. Colonelul Boyla obiectă că va putea merge cu ei până ce procesul-verbal va fi gata și se va întoarce la țarm cu o barcă, lăsându-se ostaticii români pe chei, dar în timpul acesta, după un ordin venit de la Bujor, zbirul Popovici strigă: groaznic:

— Toți pe bord.

Și, văzând că noi nu înțelegem dacă acest ordin ne privește și pe noi, strigă și mai tare:

— Aduceți arestații pe bord,

În momentul acela s'a petrecut o scenă de un dramatism sguduitor, pe care n'aş putea-o uita chiar dacă aş mai avea zece vieţi de trăit.

Cum marinarii ruşi se pregăteau să tragă puntea vasului, nici unul din noi nu se putea supune ordinului de a se sui.

Atunci Popovici, agentul lui Racovski, ridică în sus revolverul său şi trase un foc. Acesta era semnalul.

Cei 800 de dezertori revoluţionari ce fuseseră deja îmbarcaţi pe vas începuse să strige:

— Trageţi în ei, ucideţi-i sau urcaţi-i cu sila pe bord!

Sentinelele de pe chei, ca şi cum erau vestite de ce va urma, au început să tragă salve de focuri.

Strigătele sălbatice ale dezertorilor, comăndele conducătorilor lor, salvele de foc ale sentinelelor, amestecate cu injuriile mateloţilor ruşi cari nu ne lăseau să ne urcăm pe bord, au produs panică, o panică îngrozitoare: Femeile şi copii scoteau ţipete sfâşietoare căutând refugiu într'o magazie situată în faţa vaporului, mulţi dintr'ai noştri şi-au urmat familiile, parte ca să nu fie împuşcaţi,

parte ca să 'şi liniştească soţiile şi copiii.

Şi dezertorii strigau cât îi ţinea gura: „Prindeţi-i, fug, împuşcaţi-i ca pe nişte câini“.

Eu, care 'mi aşteptam încă familia, am stat neclintit la spatele unei sentinele care trăgea în ai noştri, fiind la câţiva paşi de parte de colonelul Boyle, şi priveam cu groază acel tablou sfâşietor.

Sentinelele se dedau la excese: loveau cu patul puştei şi cu baioneta pe românii de pe chei, cari nu aveau altă vină decât că nu erau lăsaţi de marinarii ruşi să se urce pe bord. Unii au fost stâlciţi în bătai.

D. senator Boceanu fu atins de un glonte la pulpa piciorului, din fericire fără urmări grave. D. Mărăscu, refugiat în magazia din faţă, a fost adus în pumni, străpuns la un picior cu baionetă şi aruncat pe vas ca un balot de marfă.

Mişei au voit să silească pe d. Nestor Cincu să se urce pe vas agăţându-se de frânghia ce lega vaporul de chei. Dar dânsul refuzând, marinarii au tăbărât pe el şi-l loveau fără milă. D-na Cincu s'a agăţat de gâtul soţului ei, ca să-l proteje în contra loviturii

rilor, dar fu brutalizată și aruncată cât colo de fiarele acele.

D. comandor Pantazzi, care stă gata să se urce pe vas, cu un curaj ce-i face cinste, fu amenințat de un grup de mateloți ruși cari se pregăteau să-l lovească. Atunci colonelul Boyle, care pân' atunci privi cu un calm uimitor acel tablou, se repezi în grupul marinarilor, doborî jos cu o lovitură de baston pe unul din ei, iar când mateloții ruși au voit să sară în potriva-i cu revolverele întinse, bravul colonel englez-canadian îi sfidă, privindu-i drept în ochi cu curajul bravilor și-i sili să se retragă sfioși, așa cum leii din cușcă sunt matați de privirele fascinatoare ale dresorului lor.

În această încăerare, sublocotenentul Horăscu, a fost într'atât maltratat de aceste fiare, încât striga: „*Omorâți-mă, nu mă chinuiți astfel*“.

Simpaticul deputat de Brăila, d. Gigi Petcu, care a reușit mai târziu să fugă, într'atât a rămas sub impresia acestui grozav tablou, încât în timp de opt zile avea veșnic înaintea ochilor acea viziune de groază și se ascundea în dosul mobilelor

din casă strigând: „*Iată-i, vin să mă omore*“.

În fine puntea fu reșezată și noi ne-am suit pe vas în mijlocul înjuriilor și pumnilor ridicați ai mateloților și soldaților dezerori, pumni cari adesea se abăteau în potriua unuia dintr'ai noștri, printre cari am fost și eu.

Vasul e gata de plecare, având să ne duc hoțește, când colonelul Boyle se urcă hotărât pe bord și se îndreaptă, furios, spre cabina faimosului Bujor.

În noi suntem conduși spre pupa vasului, furișându-ne din fața pumnilor ridicați ce stau gata să tabere spre noi, îndreându-ne din nou spre locul unde am fost torturați atâtea zile.

Vasul se depărtează de țarm, și eu întorcând ochii pentru ultima oră spre locul unde s'a desfășurat acea dramă, zăresc în deertare un grup de femei, un stol de pări îndurerate și stinghere, printre cari dăd pe soția și fiica mea, și mai nenoroce decât celelalte femei, fiindcă se des-
păeau de mine fără vre-un cuvânt de îmbăntare, de mângâere.

.....
 Indurerați, mahniți, ne aruncam pe lan-
 cile cari au să ne slujească de loc de o-
 dihnă pentru noaptea acea și toată ziua
 următoare, și ne socotim pierduți și înpu-
 terea sălbaticilor noștri vrăjmași.

Dar de-odată apăru printre noi bivul
 colonel Boyle, care n'a voit să ne pră-
 sească și ne-a urmat în restriște cu ho-
 rârea fermă de a ne scăpa, — și nea
 scăpat.

Indată după asta, sbirul Popa ne fău
 apelul :

Lipseau 13 dintre noi.

Erau uciși? scăpați? Cine putea ști?

Și vasul plutea... plutea... ne ducea spre
 necunoscut.

Ororile de pe vasul „Dacia“

O oră și jumătate după ce am luat dru-
 mul Theodosiei, — așa ni s'a spus — d-nii
 Zamfir Filotti, Nestor Cincu și maior Ro-
 setti, prinși și aduși pe vasul „Dacia“, au
 fost crunt bătuți și torturați.

Familiile noastre au fost martore schin-
 giurilor suferite de ei pe chei : erau loviți cu
 mânerile revolverelor în cap și duși în pumni
 și palme pe bordul vasului, încât își dă-
 deau seamă de cum trebuia să fim tratați
 și noi, cei de pe „Impăratul Traian“.

Au fost aduși apoi în salonul clasei
 a II de pe „Dacia“, unde 'i aștepta supli-
 ciul de neînchipuit. Indată ce „Dacia“ s'a
 depărtat de mal, șeful de post al gardei,
 un dezertor de origină bulgar, sub pre-

text că vine să cerceteze pe cei trei deținuți, s'a dat la acte de barbarie ce nu se pot descrie : Fiecare răspuns al lor era însoțit de injurii, lovituri și împunsături de baionetă.

În deosebi d. Nestor Cincu, care e de o natură mai rebarbativă și care tot timpul cât a fost arestat a disprețuit fățiș procedurile lui Racovski, și a refuzat să dea acestuia suma de 25.000 ruble ce i-a cerut-o pentru a'l pune în libertate, d. Nestor Cincu, zic, a avut de suferit mai mult ca oricine din partea acestor mizerabili.

Când noaptea s'a așternut peste întinsul mării, sub pretext că submarinele germane ar putea să atace vasul, lumina electrică a fost stinsă în cabina unde se aflau d-nii Cincu, Filotti și Rosetti.

Atunci, folosindu-se de întuneric, șeful de post, un bulgar din Dobrogea, s'a furișat în cabină, s'a apropiat mai întâi de d. Filotti, l'a amenințat că va pieri în valurile mării dacă va protesta ș'apoi în taina nopții, pe furiș, i-a furat tot ce avea asupra-i, până și inelul de logodnă din deget.

Acelaș procedeu l'a întrebuințat el și față de d. maior Rosetti, pe care s'a încercat să'l facă să dispară printr'un procedeu odios ce nu se poate rosti, de sigur ca să scape de un acuzător.

Venind rândul d-lui Cincu care fusese avertizat în șoaptă de d. Filotti, de cele ce a suferit, când șeful de post s'a apropiat de d-sa, d. Cincu s'a ridicat în sus și'l apucă cu putere de mâini.

— Taci! Taci! îi strigă mizerabilul bulgar, dar d. Cincu urma să'l ție de mâini și să ceară în gura mare ajutor.

Ingrozit, mizerabilul părăsi salonul, dar mai apoi s'a întors și 'i-a ordonat să'l urmeze în cabina sa. D. Cincu refuzând, el voi să'l ia cu sila.

— Ți-e frică ca muerele, strigă el.

— Da, mi-e frică să merg cu tine, i-a răspuns d. Cincu, fiindcă ești un bandit.

Văzând că nu poate reuși să atragă afară pe d. Cincu, șeful de post începù din nou să'l insulte și maltrateze; iar apoi le recomandă tuturor să nu vorbiască nimănui de cele petrecute în timpul nopții, că va fi vai de ei.

A doua zi una din sentinele, probabil nemulțumită de părtajul jafului, denunță șefului vasului „Dacia“, d. Matei, cele ce s'au petrecut și acesta, deschizând o anchetă, a găsit obiectele și valorile furate în timpul nopții, pe care le-a înapoiat celor trei români deținuți; iar pe mizerabilul agresor, după ce l'a supus unei corecțiuni sumare, l'a închis în celulă închisoarei de pe vas.

Intr'un lazaret la Theodosia.

Am sosit la Theodoria în ziua de 1 Martie, la orele 3 p. m.

Stăm tăcuți în îngusta noastră închisoare de pe „Impăratul Traian“, împreună cu d. colonel Boyle, a cărui energie și putere nu o puteam cunoaște încă, așteptând să se îplinească cu noi hotărârea lui Rascovski, pe care o prevedeam neîndurată.

În Crimeea fiind permisă vânzarea vinului și a alcoolului, câți-va marinari ruși eșind în oraș, s'au întors spre seară pe vas într'o stare de o ebrietate de nedescris. Ei s'au încercat să ajungă până la noi, doi dintr'ânșii amenințându-ne cu moartea. Ei erau stăpâniți de o beție feroce, mai ales unul care și-a trecut mâna

prin ferestruica cabinei și a lovit pe unul dintre noi. Scenele aceste de înjurii și amenințări din partea mateloților ruși au ținut de la orele 7 până la 9.

D. colonel Boyle care a stat neclintit lângă noi, deși mizerabilul Bujor i-a trimes veste că 'i s'a rezervat o cabină la classa I, ne-a protejat cu o energie de nedescris în privirea acestor bestii, așezându-se între noi și mateloții ruși și apărându-ne cu propria sa viață în privirea agresorilor noștri.

Tot odată d-sa a voit să trimeată pe dragomanul său în oraș, să vestească consulii din Theodosia de ce se petrece pe bordul vasului; dar îi s'a răspuns de către agenții lui Racovski că la Theodosia nu se află nici un consul străin, ceea ce era o minciună sfruntată.

În fine, după parlamentări ce au avut loc între d. colonel Boyle și Dicescu, s'a hotărât să fim de îndată debarcați și să fim duși la un lazaret din oraș.

D. colonel Boyle declară reprezentantului lui Racovski că e solidar cu noi și că nu ne va părăsi până în momentul eliberării noastre, ori cât de depărtat ar fi el.

Așezați dar câte patru la rând, înconjurați de o gardă de dezertori-revoluționari, având lângă noi pe Dicescu și în fruntea noastră pe colonelul Boyle, pornim spre lazaret, pe niște uliți întortochiate.

Imediat cum am pornit, în urma noastră se aude o puternică „fuziladă“.

— Vedeți ce vă aștepta dacă ați mai fi rămas pe vas? Zice „tovarășul“ Dicescu.

La lazaret, ni se improvizează 52 de paturi cu saltele și perne de pae, pe care aveam să ne odihnim, după ce 9 zile am stat îmbrăcați și fără putință să ne putem odihni.

A doua zi vedem că lazaretul în care am fost închiși e înconjurat de ziduri înalte de piatră și că o singură latură dă spre mare.

Prima grije a colonelului Boyle a fost să ne dea o hrană nutritivă, în care scop voi să ne înființeze o popotă, dar revoluționarii-dezertori se opun și la asta, oferindu-se să ne hrănească cu un nutriment mizerabil și insuficient. Norocul nostru a fost că am câștigat din primul moment compătimirea personalului medical al ace-

lui lazaret, precum și a doamnelor ruse din Theodosia, cari ne-au procurat o hrană mai substanțială și ne-au dat îngrijiri potrivite stărei noastre. Tot odată medicul șef al lazaretului, un om de bine, s'a îngrijit de curățenia noastră trupească, procurându-ne băi de aburi de 2 ori pe săptămână.

Dar locotenenții lui Racovski continuau față de noi opera lor de tortură și chin.

Voind să ne îndurereze cât mai mult, ei ne vesteau că îndată după plecarea noastră din Odesa, acest oraș a fost bombardat de către marinarii bolșevici și prefăcut în țărână. Vă puteți închipui disperarea noastră când am aflat că familiile noastre au putut să cadă victime războiului nemilos.

De la această dată, voi povesti cele ce au urmat sub forma de efemeridă, așa cum le-am notat zi cu zi.

2 Martie. — Colonelul Boyle primește la lazaret pe consulul englez din localitate, un bărbat cu o înfățișare distinsă și care evidențiază o mare energie. Colonelul îi cere să trimeată o radiogramă la Londra, care să vestească că se află arestat la Theo-

dosia de către bolșevici și revoluționari români, împreună cu cei 52 români ostatici pe cari venise să-i elibereze, în urma tratatului de pace încheiat între România și Inaltul colegiu din Odesa.

La orele 10 seară, sosesc reprezentanții Rumcerodului Odesei, în frunte cu d. Rider, președintele lor, protestând de faptul că colonelul Boyle ar fi arestat.

Dar aceasta le răspunde cu cunoscută-i energie și pe un ton ce nu suportă replică.

— Ba da, sunt arestatul d-tră. Având însărcinarea, cu autorizarea guvernului meu să tratez pacea între Rusia și România și neputând aduce la îndeplinire condițiile acelu tratat, după legile Angliei sunt dator să împărtășesc soarta ostaticilor români cari 'mi aparțin și pe cari d-tră îi dețineți în chip ilegal, De aceia, nu soarta mea mă preocupă în aceste clipe, ci soarta lor, pe care o voi împărtăși până în cele din urmă.

În fața acestei atitudini bărbătești a colonelului Boyle, membrii Rumcerodului 'i propun să reînceapă tratativele în jurul eliberării noastre și pun condiția ca schimbul

ostaticilor ruși și români să se facă la Theodosia.

Dar colonelul Boyle răspunde hotărâtor :

— Nu primesc această condiție, fiindcă, după cele petrecute în Odesa, nu mai am încredere în voi. Chiar dacă guvernul român ar primi-o, eu o resping.

Și atunci colonelul englez-canadian le a stipulat ca schimbul criminalilor politici ruși, 72 la număr, și schimbul ostaticilor români se va face la Sulina, cu controlul celor doi reprezentanți ai comisiunii europene, d-nii Duiliu Zamfirescu și Kartamiceff.

Autoritățile bolșevice se retrag, declarând că primesc în principiu propunerile colonelului Boyle.

A doua zi, colonelul Boyle văzând că nu primește nici un răspuns până la orele 4^{1/2} seara, însărcinează pe consulul englez să someze șovietul din Teodosia să aducă la îndeplinire tratatul de pace ruso-român.

La 7 seara vine la col. Boyle locotenentul lui Racovski, Dicescu, — mizerabilul Racovski și agenții săi Bujor și Nicolau dispar din circulație îndată după ce am fost aduși la Theodosia, — și face pe colonelu

Boyle să înțeleagă că nu vom fi eliberați de către dezertorii revoluționari și de criminalii politici din jurul lui Racovski, dacă mai întâi nu se va obține de către d-sa amnistierea lor și publicarea în „Monitor oficial“ de la Iași decretui regal de amnestiere.

Nenorociții au crezut că se va putea smulge guvernului nostru un asemenea act în favoarea celor ce uu ridicat arma în po-triva României.

Mai înștiințează pe colonelul Boyle că s'a trimes o radiogramă la Odesa, consulului Spaniei, prin care 'l vestesc de sosirea noastră cu bine (!) la Theodosia.

Dar colonelul Boyle îi răspunde că această măsură a luat-o mai întâi el, ca să reverse liniștea relativă peste sufletele îndurerate ale nefericitelor noastre familii și că a vestit și guvernul român de cele întâmplate.

În seara de 4 Martie vin la lazaret reprezentanții Rumcerodului să vestească pe colonelul Boyle că, deși România a îngăduit trecerea armatelor Austro-Germane ce au ocupat Odesa prin teritoriul

român, — prin Galați — totuși ei sunt gata să aducă la îndeplinire condițiile tratatului.

Colonelul Boyle îi întreabă însă, dacă eliberarea noastră e condiționată de amnestierea criminalelor politici din jurul lui Racovski, la care membrii Rumcerodului răspund că amnestierea acestora n'are nimic comun cu eliberarea ostaticilor români.

În seara aceea colonelul Boyle îmi face cinstea, prin intermediul d-lui comandor Pantazzi, care a secondat tot timpul pe nobilul nostru protector într'un chip atât de vrednic, să'i prezint o descriere a sgu-uitoarei drame ce s'a desfășurat pe cheiul din Odesa, în clipa răpirei noastre de către bandele lui Racovski, spre a fi trimisă zi-arelor din Londra.

Luni 5 Martie, colonelul Boyle e înștiințat că comandantul armatelor Austro-Germane din Odesa a reclamat printr'o radiogramă ca toți românii răpiți din acest oraș, să fie înapoiati acolo, dacă vor voi să se înapoeze, și că face răspunzători pe belșevici de viața noastră; pentru fiecare român ce va dispărea, având să fie împușcați 10 prizoneri bolșevici din Odesa.

Ni se vestește totodată, că consulul spaniol din Odesa, d. Alfredo Mendikutti, care a desfășurat multă energie pentru salvarea noastră, a telegrafiat Legațiunelor din Iași trista noastră Odysea și că a protestat în potrivea arestării și deportării noastre.

*

Martți 6 Martie, la orele 11 vine la lazaret d. Brașoveanu, român basarabean și ministru de externe al Inaltului colegiu, care anunță pe colonelul Boyle, că din clipa aceea suntem *liberi* și că nu rămâne decât ca d-sa să fixeze locul unde să fim duși. Colonelul Boyle ceru atunci să ni se ridice imediat garda de dezertori revoluționari care ne maltratase și să fie înlocuită cu o gardă russo-chineză, care să ne apere în potrivea ori cărui atac venit din afară. D-sa mai cere să fim transportați pe un vas rus, iar nu pe unul de sub ordinele lui Racovski, ca să nu se mai repete scena din Odesa, și că tot odată să ni se înapoeze toți banii și obiectele ce ni s'au confiscat în diferitele noastre arestări.

D-sa mai ceru un termen de 2 zile, ca

*

în cazul când România ar fi capitulat, — ceea ce afirma oficialitatea rusă — ofițerii români arestați împreună cu noi să nu fie primejduiți.

În seara aceea d-na Ciorney, soția comisarului Ciorney, s'a prezentat colonelului Boyle și 'i-a încredințat obiectele de valoare ce ne-au fost confiscate la Odesa și cari se aflau în păstrarea ei.

Cu toată libertatea ce ni s'a dat, colonelul Boyle ne ceru stăruitor să nu părăsim lazaretul, pentru motive ce le știa d-sa.

Imediat garda lazaretului se schimbă, fiind compusă din ruși și chinezi, iar dezertorii români au fost depărtați. Chinezii ni se arată din primul moment foarte devotați și sunt admiși de d. colonel Boyle să facă singuri garda noastră, sub comanda unui ofițer ceho-slav.

*

La 7 Martie, pe când totul pareă că decurge în favoarea noastră, pe la orele 4 și jumătate sosește la lazaret consulul englez, care ne-a fost de asemenea un bun amic și

apărător, și colonelul Boyle îl însoțește de îndată în oraș.

Era prima oară când dânsul ne părăsea, de când am sosit la Theodosia.

La orele 6 și jum. d. comandor Pantazi e chemat la telefon de colonelul Boyle, — și se reîntoarce printre noi, el care era vecinic calm și liniștit, chiar în fața primejdiei, cu un aer de îngrijorare pe care nu ne-o poate ascunde. D-sa ne vestește să fim gata, fiindcă avem să plecăm la orele 10 seara la Sebastopol. Ni se recomandă să păstrăm tăcere pe drum, să fim prudenți, ceea ce prevestește că ne găsim în fața unei noi primejdii.

Primejdia aceasta am aflat-o mai târziu: Batalionul-revoluționar, din îndemnul mizerabililor Bujor și Nicolau, — de astădată Dicescu n'a fost din complot, — este îndemnat ca în momentul când vom păși afară din lazaret, să se arunce armat în potruva noastră, să ne despartă de colonelul Boyle și să ne arunce într'o fabrică de aeroplane din Theodosia, de unde să nu mai ieșim decât atunci când se va obține pentru ei, amnistierea din partea guvernului român.

... și de astăzi am fost salvați de brăvul colonel Boyle, care a fost steaua noastră conducătoare în tot timpul acestor tragice peripeții.

Colonelul Boyle, informat de toate astea de consulul englez, a căutat în tot orașul pe d. Brașoveanu, pe care l'a găsit cu multă greutate, l'a înștiințat de cece se urzește în privința noastră, declarându-i că dacă ni se va întâmpla așa ceva nu mai răspunde de soarta rușilor din România, și apoi, împreună cu d. Brașoveanu și cu consulul englez, a mers în port, a închiriat pe seama sa vasul rus „Cernamora“, care s'a angajat să ne ducă la Sebastopol. Astfel colonelul Boyle a reușit să ne scape din ghirlele criminalilor politici Bujor, Nicolau și ale dezertorilor lui Racovski, acesta din urmă ne mai dând nici un semn de viață.

Deși am fost vestiți că vom pleca din Theodoria la orele 10 seara, colonelul Boyle sosește la lazaret la orele 8, ne așează în coloană de câte patru, ne încadrează cu o puternică gardă de chinezi, sub comanda ofițerului ceh care devine foarte credincios colonelului Boyle, se a-

șează el în fruntea acestei coloane având lângă dânsul pe consulul englez și pe secretarul acestuia, și ne duce spre țarm, pe un drum scurt, după ce ne-a recomandat absolută tăcere. Sosiți aci, găsim pe d. Brașoveanu, și suntem îndată imbarcați pe „Cernamora“ care, fiind sub presiune, se depărtează imediat de la țarm, nu înainte însă ca Dicescu să vie între noi și să ne urmeze în călătoria noastră.

.....
.....

Vineri, la orele 9, sosim la Yalta, Nissa Rusiei, un oraș admirabil ca arhitectură, care poartă și el acum urmele nebuniei Rusiei revoluționare: mai multe palate mărețe au suferit efectele bombardării bolșevice și ni se spune că numeroși „burzui“ și ofițeri și-au găsit moartea în marea ce scaldă acest monumental oraș, în care odinioară își plimba luxul aristocrația rusă și familia Țarilor.

La 3 plecăm spre Sebastopol, neputându-ne sătura privirea de neîntrecut de frumoasă panoramă ce se desfășura înaintea ochilor noștri pe această coastă binecu-

vântată a Crimeei: Se văd dealuri pe cari stau așezate clădiri monumentale, vârfuri de stânci pe cari capriciul celor cu dare de mână a așezat cuiburi semețe de petrecere și desfrâu, ce desfid înălțimele pe cari au fost așezate și prăpastia ce stă deschisă sub ele.

Spre seară ajunsam la Sebastopol, unde nu ni se îngăduie de colonelul Boyle să eșim în oraș. Dar de astă dată dormim ca oamenii, în cabine de cl. I și mâncăm, pentru prima oară de la arestarea noastră, la mese învelite cu fețe de masă albe, și în farfurii, dânduni-se și cuțite și furculițe.

*

De două zile așteptăm ca colonelul Boyle să termine tratativele cu *centro-flota*, ce face parte din guvernul bolșevic de aci, când d. colonel primește o radiogramă de la d. Ion Mitilineu, secretarul general de la interne, prin care'l vestește că a primit telegrama sa prin care cere un „sauŕ-conduit“ de la comandamentul german pentru vasul ce ne va duce la Sulina și că a transmis-o d-lui Al. Marghiloman,

președintele consiliului. Numai atunci aflăm și noi despre schimbarea guvernului român, și ne dăm seama că România e în ajunul unei păci dureroase. Iar a doua zi, 13 Martie, ne sosește acel „sauŕ-conduit“ semnat de generalul Makensen, fără de care centro-flota nu putea angaja nici un vas rus să străbată marea neagră.

Imi propuse Dicescu să merg cu el în oraș, dar colonelul Boyle mă sfătuește să nu'l urmez, ca să nu fie la mijloc vre-o cursă. Il ascult, — și cred că am făcut bine. În ziua acea fac cunoștință cu Alexis, un potemkinist, care însoțea pe vasul nostru pe comisarul marinei (ministru de marină) al bolșevicilor, și care e acum comisar general peste toate vasele ruse din Marea neagră, care 'mi povesti cum a fost 14 ani „sondeur“ la minele noastre de petrol din Buștenari, declarându-mi că iubește țara noastră mai mult chiar decât țara sa natală. El ne-a dat un concurs prețios pe lângă centraflota, desmințind versiunile colomnioase ce le-a răspândit Racovski în potriua Românilor.

*

În ziua de 14 Martie colonelul Boyle convinge centro flota să ne permită să luăm cu noi pe ofițerii din marină ce fusese arestați la Sebastopol, și ei sunt îmbarcați pe „Cernamora“ împreună cu familiile lor, iar la 15 Martie, la orele 3 d. a. părăsim Sebastopol, îndreptându-ne spre Sulina, în total 92 de români.

Înainte de plecare am durerea de a mă despărți de confrăți Paul Crăciun și Căzimir, cari au crezut că vor putea ajunge în străinătate, ca să evite regimul ocupațiunii germane. Dar au plătit scump acest gest temerar.

Dar nici astă dată piaza rea nu ne-a părăsit. Imediat după eșirea noastră în largul mării, o furtună puternică se dezlănțue, însoțită de viscol, care face ca vasul să devie jucăria mării și, după o călătorie de 8 ore, în care ne aflăm în continuă primejdie de naufragiu, să caute refugiu în golful Eupatoriei.

Rămânem aci până în ziua de 17 Martie, când, deși furtuna nu se liniștise, ne hotărâm să ne cercăm din nou norocul. De astă dată ne îndreptăm spre Ackerman unde

ajungem la 7 dimineața, și pe urma schimbăm direcția și ne îndreptăm spre Sulina. Pe drum suntem întâmpinați de 2 hidroplane germane; unul se apropie de noi și, constatând că vasul nostru e cel îngăduit să ne ducă la Sulina, se depărtează.

La orele 4 sosim la Sulina, pe pământ românesc. Suntem fericiți; în fine iată-ne departe de infernul ce stăpânește nefericita Rusia.

Aci ni se face o primire de simpatie din partea populației și autorităților noastre. Doamnele Kartamicef, Giurgea, comandor Lazu și altele, vin pe vas și ne aduc flori și cuvinte de simpatie, de îmbărbătare pentru suferințele ce le-am îndurat.

D. colonel Boyle primește o telegramă din partea d-lui Mitilineu, prin care ne urează bună venire din partea guvernului, românilor atât de mult încercați și salută pe bravul și admirabilul colonel englez Boyle.

Suntem în ajun de a părăsi Sulina, așteptând doară un „sauf-conduit“ care să ne asigure o călătorie neprimejdută pe

Dunăre — colonelul Boyle se gândește la toate, și'l însoțesc 30 ofițeri români — când Mercuri, 21 Mărtie, o nouă durere veni să se aștearnă peste rănile noastre încă deschise.

Sinuciderea ofițerului Bucescu.

Suntem deșteptați din somn de țipetele sfâșietoare ce se aud în cabina vecină de a noastră : „Săriți“ „se îneacă“.

Toți călătorii aleargă în toate părțile. Noi, cei din cabina No. 7 : senatorul Boceneanu, deputatul Filotti, Ștefan Bellu, maiorul Protopopescu, colonelul Niculescu, alergăm și noi să vedem ce se petrece, căci țipetele de femei, devin tot mai groaznice, mai dureroase.

Ce se întâmplase ?

Ofițerul de marină Bucescu, care a fost adus pe vas din Sebastopol, împreună cu mama sa, d-na comandor Popovăț cu tânăra sa soție și un copilăș de 6 luni fusese cuprins în acel oraș de melancolie pe când

se afla în închisoare, tot din ordinul lui Racovski. Adus pe „Cernamora“ nefericitul tânăr stă într'o adâncă melancolie, premeditând de sigur planul cum își va răpi viața. La un moment dat, pe când soția sa, învinsă de oboseală ațipise, ofițerul Bucescu fugi pe coverta și de aci se aruncă în Dunărea. Ofițerul de marină Rădulescu, care se afla la ora aceea matinală pe covertă, dădu alarma și toată lumea se îngrămădi pe puntea și pe coverta vaporului.

D. comandor Pantazzi, cel d'întâi, a sărit într'o barcă și s'a îndreptat în grabă spre nefericitul tânăr ofițer care știind să înoate, se depărtă tot mai mult de el. D. comandor Pantazzi ajungându'l la un moment dat, i-a întins o lopată, dar Bucescu n'a voit să fie salvat. De asemenea bravul colonel Boyle i-a aruncat de pe coverta o frânghie drept între mâini. Bucescu a prins'o, a ținut-o câteva secunde și apoi a aruncat-o ca și cum ar fi voit să zică: „nu vreau nici un ajutor“. Și plutind, deși un marinar l'a ajuns și eră să'l scape, dânsul se lasă de bună voie în voia valurilor până ce a dispărut.

Nu se poate descrie durerea mamei și a soției acestui nefericit tânăr.

Ziua aceea a fost cea mai dureroasă pentru noi. Tabloul acela sfâșietor, bocetele bieteii sale soție care striga: „De ce am adormit? Eu l'am ucis!“ Toate acestea apăseau asupra propriei noastre suferințe și ne măreau durerea fiindcă nu știam ce-au devenit cei pe cari i-am lăsat pe urmele noastre, la Odessa.

În sfârșit, în ziua de 22 Martie sosesc la Sulina criminalii politici ruși, ei sunt urcați pe vasul „Cernamora“ după ce ne am coborât noi, și părăsesc țarmul cântând Marseileza, — ce profanare pentru acel imn al libertății — iar noi ne imbarcăm pe un șlep, alăturat de remorcherul „Marta“, și pornim spre Galați.

Locuitorii Sulinei, doamnele din oraș, marinarii de pe vase, toți ne salută cu urale, pe când tinerii ofițeri ce ne însoțesc cântă în cor imnul regal.

Ce călătorie!

Guvernul de pe vremuri ne a arătat tot atâta solitudine cât și persecutorii noștri bolșevici: Nu s'a putut găsi un vaporăș

cât de modest care să ne ducă la Galați, ci ni s'a destinat un remorcher fără cabină; fără atențiunea ce ne o dădu comandantul portului Sulinei, am fi fost expuși, bărbați și femei, să petrecem toată noaptea pe coverta deschisă a remorcherului pe un frig simțitor, care fusese și mai riguros din cauza curenților apei.

Dar și în fundul șleului unde am fost înghesuiți n'a fost mai bine: eră un frig insuportabil, care ne a făcut să ne dăm seamă cât de dragi îi eram guvernului de pe atunci.

Colonelul Boyle a împărțit și el soarta noastră cu resemnare, culcându-se învelit cu mantaua sa, pe scândurile șleului, pe un frig strașnic, întocmai ca și noi.

În noaptea aceea șleul ce ne ducea s'a adăpostit la o mică depărtare de Tulcea, fiindcă autoritățile bulgare nu permiteau în timp de noapte călătoria vaselor pe teritoriul pe care pacea dureroasă de atunci îl proclamase bulgăresc.

A doua zi de dimineață am trecut în fața Tulcei.

Ce dezastru!

Orașul ne apare în ruine. Se văd dărămături de case, — erau casele românilor, cari au fost prefăcute în ruine — și orașul e pustiu: nu se zăresc de cât pe aci pe colea patrule de soldați bulgari.

Simțim un fior de durere la vederea acestui spectacol, și ne dăm seamă de ce va să zică barbaria bulgarilor.

Privim triști și tăcuți acel tablou și socotim jertfele ce le-a făcut statul român în trecut ca să înfrumusețeze acest oraș pe care bulgarii l'au readus, în scurt timp în vechea sa stare, și ne mai dăm seamă, că poate acel pământ scump românesc ne va fi smuls pentru multă vreme, până în ziua revanșei, din dărnicia hainilor noștri vrăjmași și a oamenilor cari ne guvernau în vremurile acele vitrige.

*

În ziua de 23 Martie, pe la orele 11 dimineața, intrăm în orașul Galați, orașul meu natal. Abia pășesc pe țărnamă, mă văd înconjurat de compătimirea și dragostea concetățenilor mei, cari par mirați că mă văd în viață, fiindcă a circulat aci versiunea, ca și la

lași, că m'au găsit însoțita în Cimitir, pe urma chinurilor ce le-am suferit de la Racovski și ai săi. Mai târziu am aflat că această versiune se datorea unei informațiuni în acest sens pe care o dădu guvernului un agent al siguranței române din Odesa, care m'a și văzut mort(!). De sigur că el m'o fi văzut când bolșevicii m'au scos grav bolnav, pe targă, de pe vasul „Alexis“.

.....

Îmbrăcat cu blana și în haine așezate sdrențeroase, cu părul și barba în dezordine, trebuie să fi avut o înfățișare stranie, căci pe tot parcursul drumului, de la debarcader și până în centrul orașului, cei ce mă cunoscuse odinioară îmi întindeau mâna și mă îmbrățișeau cu compătimire; chiar aceia cari mă cunoșteau numai din vedere se apropiau de mine și mi spuneau o vorbă de îmbărbătare.

Prima mea grijă fu să mă duc la telegraf ca să înștiințez pe soția mea că voi pleca chiar în ziua aceea la Odesa, prin Reni, spre a-o regăsi a-o readuce în țară, căci o telegramă a d-lui Mitilineu, primită la Sulina, — pentru care 'i voi fi vecinic recu-

noscător personal — îmi vesti că fiica mea s'a reîntors la Iași și că soția mea a rămas în Odesa. Pe drum luasem informațiunile trebuincioase pentru a întreprinde aceasta călătorie, în tovărășia bunilor mei amici Mărescu și Demetrian.

Dar, pe când oficiantul de la telegraf îmi vestea că nu pot comunica teiegrafic cu Odesa, — altă decepție — dirigintele oficiului telegrafic din Galați, o veche cunoștință, mă vesti că am în depozit mai multe telegrame din Iași.

Deschid pe cea d'întâiu, era o telegramă care revarsă durere peste sufletul meu deja atât de îndurerat, o telegramă de care nu vreu să-mi reamintesc nici de la *cine* venea, nici de conținutul ei. A doua telegramă era de la fiica mea, și-mi vestea că soția mea și-a anunțat plecarea din Odesa, spre a veni în țară. În fine a treia, o! a treia mă umplu de bucurie: era a soției mele, care 'mi vestea că, aflând că am fost adus în țară, a părăsit Odesa, a sosit la Iași, că a plecat în aceeași noapte din Iași, după trei nopți de călătorie grea din Odesa, și că la orele 2 d. a. în ziua de 23 Martie, adică

în aceeași zi când am sosit eu la Galați, va fi lângă mine.

Eram nebun de bucurie! fericirea mă transfigurase.

Sunt orele 12 și jum. Opresc o cameră la otel „Continental“, mă duc la bărbier ca să-mi părăsesc dechizamentul de suferință și durere, și la orele 2, la gară, primesc în brațele mele pe soția și fiica mea, cari poartă pe obrajii urmele groaznicelor suferințe ce le-au îndurat de când au fost despărțite de mine.

Soția mea îmi descrie în câte-va cuvinte torturile suferite, din cauza veștilor ce i veneau că aș fi perit pe urma urgiei lui Racovski și a bandiților de sub ordinele sale.

După două zile ne reîntorcem câte-și trei la Iași, spre a ne stabili aci. Dar ne e cu neputință: nu se poate găsi nici o cameră de inchiriat, fiindcă rândurile bunilor români refugiați aci pe timpul tristului nostru exod, au fost mărite de către aceia cari, sub protecția baionetelor germane, venise la Iași să exerciteze brutala lor atotputernicia în potriva acelor patrioți pe cari i socotise o clipă drept învinși, și în po-

triva căror își îndreptau acum armele lor de răzbunare; de ce? fiindcă aceștia și-au făcut datoria de adevărați români.

M'am reîntors dar cu soția mea la Galați, unde fusei adăpostit la vărul meu Mihail Codru, avocat, unde mi s'a dat o îngrijire de adevărat frate. Am stat aci timp de aproape 5 luni, după care, silit de împrejurări, — eram amenințat să fiu devastat la sfârșitul ocupațiunei germane și de ceia ce mi-a mai rămas acasă — am cerut să mă reîntoc în București.

In celulele Germane.

Da, în celulele germane!

M'am expatriat de aci ca să scap de urgia germanilor, fiindcă știam că ei nu'mi vor ierta fapta de a fi fost un intervenționist cinstit, și am venit singur în ghiarele lor.

Ce naiv am fost!

Am crezut că pacea ce au oferit-o ei României era o pace sinceră, și am fost pedepsit de naivitatea mea.

Nu mă voi întinde aci asupra umilirilor ce s'au încercat faimoșii stăpânitori de atunci ai Capitalei să mi le impună, chiar din primul ceas când am pășit în capitala Regatului român.

Chemare peste chemare la comandatura, la siguranța generală germană, imputări

peste imputări pentru ostilitatea mea de ziarist care mi-am făcut datoria de român, amenințări de tot felul, supravegherea mea de către agenții lor plătiți, în mare parte români renegați, iată care a fost viața mea în timp de o lună și jumătate.

Și erau furioși că nu-mi pot găsi o pricină ca să se poată răzbuna în potriva mea.

Dar în cele din urmă protextul a fost găsit, și nemții haini au putut să-și întindă și asupra mea ghiarele lor răufăcătoare.

Se zvonise în oraș că soli ai armatelor franco-engleze au sosit în Capitală și că ei tratează în acea zi, — nu'mi aduc aminte exact ziua — pentru evacuarea armatelor vrăjmașe.

De câte-va zile bucuria clocotea în noi, fiindcă se vestise că bravele armate franco-engleze, sub comanda generalului Berthelot se află în fața Giurgiului și că armatele române au să pornească din Moldova, în contra vrăjmașului cotropitor.

La svonul că ofițeri aliaților tratează cu Mackenzen la „Athené Palace hotel“, o lume imensă se îndrepta într'ocolo ca să salute pe nobilii soli cari ne aduceau des-

robirea de sub jugul teuton. Multe dame venire cu flori în brațe, ca să acopere cu acele podoabe pe salvatorii noștri.

Cavalerii teutoni, de și începuseră să-și facă bagajele ca să fugă ca lași din fața armatelor aliate, prădând și jefuind toate depozitele românești de alimente, totuși au turbat de mânie văzând dragostea populațiunei române pentru armatele ce aveau să-i pună pe fugă.

Sub pretext că generalul Kok ar fi fost lovit de către un cetățean, au început o șarjă groaznică în potruva pacinicilor cetățeni, o șarjă de cavalerie, pe când mitralierele lor erau puse în funcțiune; au căzut o mulțime de victime în centrul orașului și în periferia. O Mizerabilii! se răsbunau pentru ura ce li se arăta din partea acelor pe cari iau schingiuit și jefuit timp de doi ani.

De și la ora când au fost excesele de stradă mă aflam la băia Centrală, unde am aflat dela d. fotograf Klinsberg de ce se petreceau în oraș, fusei acuzat că am fost unul din instigatorii acelei revolte (!) și a

doua zi oșterul german Graishen veni și m'a arestat acasă.

Dus la siguranța generală, comisarul Pinkofs îmi luă un interogator sumar, din care reeșea nevinovăția mea.

Atunci Puinkofs mi-a spus pe un ton dulceag:

— Te felicit de tonul d-tale sincer și leal. Înțeleg că ți-ai făcut datoria de patriot român. Ceva mai mult, de aproape două luni cât ai stat în Bucureși, raporturile agenților mei vă sunt foarte favorabile. Regret că trebuie să vă arestez, dar arestarea d-tră e ordonată de excelența sa mareșalul.

— De mareșalul Makensen? întreb eu.

— Da.

— E mare onoare pentru mine, că mareșalul Makensen și-a coborât privirile până la mine. Trebuie să fiu un om prea mare.

Pinkofs, încurcat, îmi răspunse:

— Adică nu însuși mareșalul, dar d-l Colonel Schwarkopen, din ordinul său.

Și-mi prezintă un ordin pe care se încercă să mi'l talmăcească în românește.

— E de prisos am întrerupt eu, duceți-mă unde am să fiu arestat.

Acelaș omțer m'a condus acasă ca să anunț familia mea,—trebuie să recunosc că acesta a fost de o extremă delicateță față de mine — și am fost condus la Cercul militar.

Aci, după ce mi s'a făcut o perchiziție minuțioasă, — mi s'a luat tot ce aveam asupra mea — am fost dus sus, unde se aflau celulele, și am fost aruncat cu brutalitate într'una din ele.

Ce erau aceste celule? Cât timp era aprins becul electric atârnat în mijlocul celulei, — apoi am fost lăsat într'un întuneric complet, — am avut puțința să-mi dau seamă unde mă aflam. Celulele acele erau niște cutii joase, de maximum trei metri pe doi. Mobilierul lor se compunea dintr'un pat cu trei scânduri învelite cu o rogojină, o măsuță bătută în pereți și un hârdău murdar, acoperit cu o scândură, și din care exalau miasme pestifere.

Pereții celulei în care am fost închis, de scânduri, aveau desenate pe ei mii de puncte de exclamație, care nu erau altceva decât pete de sânge ce țâșnise de la pă-

duchii de lemn striviți de către nefericiții ce au stat închiși acolo înaintea mea.

Îndată după ce temnicerul m'a închis în celulă, lumina a fost stinsă și am rămas în deplin întuneric. Mă așez pe patul meu de scânduri; dar de îndată mă simt pișcat de o ploșniță. La percheziția ce mi s'a făcut nu știu prin ce minune n'au dat peste aprinzătoarea mea. O aprind o clipă și mă cutremur de ce văzui: Mii de păduchi de lemn forfoteau în jurul meu.

Mă scol îngrozit, și încep să fac doi pași în celulă. Și m'am preumblat astfel până ce, doborât de osteneală, mă arunca pe hârdău de murdării. Dar și acolo ploșnițele mă torturau. Încep să mă preumblu disperat. Și, din nenorocire, nu am asupra-mi nici o țigare, căci mi s'au confiscat la biroul temniței, sub cuvânt că aceasta e o pedeapsă ce se aplică criminalilor (!) politici.

Gardianul, auzind că mă plimb, se apropie de ferestruica celulei, de mărimea unei monede de 5 lei, o întredeschide și 'mi spune :

— După orele 9 nu e voie să te plimbi ;
culcă-te.

Abia sunt orele 9 și am de așteptat cine
știe cât în celula aceea care e adâncită în
noaptea veșnică.

Ii răspund :

— Nu pot dormi, sunt bolnav.

— A! știi, sunt păduchi de lemn (want-
zen), îmi răspunde el râzând feroce și dis-
pare.

Mă încerc să mă culc luând iarăși loc
pe hârdău, dar mizerabilele insecte mă
mușcă din toate părțile, în cât în curând
constat că fața, urechile, mâinele, îmi sunt
unflute.

În fine, pe la orele 7 — așa bănuiesc că
era, căci mi se luase și ceasul — ușa celulei
mele se deschide și apare un gardian, care
'mi ordonă să spăl pe jos scândurile și să
curăț hârdăul. Bindecuvintez acea corvadă
umilitoare, căci îmi procură prilejul să văd
lumina zilei și să fac puțină mișcare.

Apoi, după 18 ore de nemâncare — nu
eram pus la porție — mi se aduce o cafea,
fără zahăr, și un sfert de pâine. Cafeaua n'am
putut-o bea, pâinea însă am devorat-o.

Și am stat acolo 4 zile și 4 nopți, sufe-
rind acelaș tratament sălbatic.

În una din aceste zile venind la mine
acasă d. Gică Ștefănescu, pe acel timp de-
putat, și aflând dela soția mea ceea ce su-
făr, avu extrema gentileță să intervie, prin
d. Gr. Carp, să fiu scos din celulă și să
fiu pus în libertate.

Prima condiție a admis-o comandatura
germană, dar a doua a respins-o. Ei au ho-
tărât dar să fiu retrimis în Moldova.

Am primit știrea cu mare bucurie. Ei au
hotărât să fiu expedit în aceeași seară,
când Pinkofs, văzându-mă în ce stare de
slăbiciune mă aflam, a amânat plecarea mea
la Iași pentru a doua zi, la orele 7.

Dar era prea târziu : În ziua aceea ger-
manii au fost nevoiți să fugă din București,
sub presiunea armatelor aliate cari erau
aproape de Capitală, și nemții au fugit fără
să poată desăvârși opera lor de răzbunare
în potriva mea.

Dacă am suportat exodul din Rusia cu
tot calvarul ce mi s'a impus de Ravovski
și banda sa, dacă am suferit și torturile
rafinat ce mi-au fost impuse de nemți,

am gustat însă deliciul de a vedea pe nemți fugăriți, umiliți, să văd întregirea neamului românesc și aceasta e o mai mare răsplata ce am putut avea, ca român, pentru tot ce am suferit.

— FINE. —

D-rul Kiesler, un distins practician, venind îndată constată gravitatea stărei mele; iar două zile în urmă, după ce reuși să-mi oprească hemoragia, mi-a eliberat un certificat medical care explica boala mea și opina că trebuie să stau în pat 20 de zile, iar după asta să fiu supus unei operațiuni chirurgicale.

Vizita unui mare anarhist.

A patra zi după cele de mai sus, pe când mă aflam singur în camera mea, căpitanul Cabak intră și întinzându-mi mâna, îmi zise în tocmai ca un copil după ce a făcut o greșală :

— Vei consimți să-mi întinzi mâna?

Anarhistul Cabak avea un suflet, ceeace îi lipsea mizerabilului Racovski.

Li fac semn să șeadă lângă mine și acesta începu să-mi vorbească, și din tot ce mi-a spus am înțeles ce l'a îndemnat să se co-boare la rolul de unealtă a bolșevicilor.

Cabak, de origină circazian, se trăgea dintr'o familie onorabilă și destul de bogată. De profesie era pictor. Studiile liceale și

cea nouă nouă. găsi pe Ciorney și pe ceilalți anarhiști arestați și le dădu drumu. Vechea gardă n'a voit să explice de ce s'a făcut complicele ofițerului austriac și incidentul a fost închis, de teama ridicolului ce l'ar fi provocat în oraș pățania capilor bolșevici.

Dar această farsă nu se putea să nu-și aibă urmările: Două zile după ce am fost dus acasă grav bolnav, tovarășii mei de suferință au fost permutați mai întâi la arestul preventiv, unde trei nopți de-a rândul au fost lăsați să se culce pe ciment, până ce li s'a îngăduit să-și cumpere rogojine. Notați că asta se petrecea în luna Februarie pe un ger siberian și că ferestrele închisoarei erau sparte.

După cinci zile de o așa viață chinuită, la un loc cu cei mai primejdioși bandiți și asasini internaționali, la 13 Februarie Racovski veni la arestul preventiv și pe un ton dulceag — așa proceda el de câte ori urzea o nouă crimă — le ținu următorul discurs :

— Intr'adevăr constat că aci stați foarte prost, în cât m'am gândit că până la în-

cheerea diferendului dintre Rusia și România să fiți transferați la un alt local unde să vă bucurați de tot confortul. Celor bolnavi dintre d-stră li se va da puțința să se îngrijească la vre-un sanatoriu din oraș.

Au fost unii creduli cari, neînvățând încă să cunoască perfidia lui Racovski, s'au încrezut într'ânsul și s'au bucurat.

A doua zi, 14 Februarie, prizonierii români au fost preumblați pe străzile centrale ale Odesei, huiduiți de o populație inamică și întărâtată de creaturile lui Racovski, iar apoi au fost aduși la „Odesky Türme“, o pușcărie feroasă, unde se aflau întemnițați cei mai mari criminali.

Iată cum și-a ținut cuvântul și de astă dată Racovski. Asta era locuința cu confort ce o făgăduise victimelor sale.

Comşa, toți parlamentari, au fost lăsați la sanatoriul „Evangheliski bolini“ spre a-și căuta de sănătate serios sdruncinată în urma atător suferință și torturi.

Și, pe când faimosul Racovski, după pilda lui Muraviev, opera „en grand“ la creditul lyonez și la Banca Statului, ridicând suma de peste 400.000 ruble, ceilalți bandiți ai săi, Bujor și Cnia operau în altă direcție. Ei au precupețit libertatea românilor pe sume de bani exorbitante, având grijă să plătească tantieme trepădușilor Kuppervasser, Șapira și celorlalți „*revolutionari*“.

Printre multe din aceste jafuri, în ziua 26 Februarie, într'o Vineri, Bujor s'a prezentat d-lui Cociaș și i-a propus ca, în schimbul sumei de 140.000 lei să'l elibereze definitiv pe d-sa și pe d-nii general Crăiniceanu, Zamfir Filotti, Bucur Spirescu și Comşa. D. Coceaș plăti acestuia 100.000 lei în bani românești și în 20 mii de ruble; dar a doua zi toți acești parlamentari au fost arestați și duși pe vasul „Impăratul Traian“. Nici bandiții de codru n'ar fi operat mai strașnic decât acești in-

divizi, supranumiți socialiști, cari confundă principiile democratice cu acele de banditism și crimă.

La fel s'a procedat cu bunul meu amic d. Gigi Petcu, care a știut însă să le dejoace planurile și să-și ia mai târziu singur libertatea.

Comșa, toți parlamentari, au fost lăsați la sanatoriul „Evangheliski bolini“ spre a-și căuta de sănătate serios sdruncinată în urma atător suferință și torturi.

Și, pe când faimosul Racovski, după pilda lui Muraviev, opera „en grand“ la creditul lyonez și la Banca Statului, ridicând suma de peste 400.000 ruble, ceilalți bandiți ai săi, Bujor și Cnia operau în altă direcție. Ei au precupețit libertatea românilor pe sume de bani exorbitante, având grijă să plătească tantieme trepădușilor Kuppervasser, Șapira și celorlalți „*revolutionari*“.

Printre multe din aceste jafuri, în ziua 26 Februarie, într'o Vineri, Bujor s'a prezentat d-lui Cociaș și i-a propus ca, în schimbul sumei de 140.000 lei să'l elibereze definitiv pe d-sa și pe d-nii general Crăiniceanu, Zamfir Filotti, Bucur Spirescu și Comșa. D. Coceaș plăti acestuia 100.000 lei în bani românești și în 20 mii de ruble; dar a doua zi toți acești parlamentari au fost arestați și duși pe vasul „Impăratul Traian“. Nici bandiții de codru n'ar fi operat mai strașnic decât acești in-

divizi, supranumiți socialiști, cari confundă principiile democratice cu acele de banditism și crimă.

La fel s'a procedat cu bunul meu amic d. Gigi Petcu, care a știut însă să le dejoace planurile și să-și ia mai târziu singur libertatea.